

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Šedá ekonomika ve světle práva

Martina Kovářová

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kovářová Martina

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Šedá ekonomika ve světle práva

Anglický název

Grey economy in light of legislation

Cíle práce

Cílem práce je vystižení problému šedé ekonomiky v legislativě České republiky, zhodnocení uplatňování legislativy v praxi a statistické zhodnocení. Teoretická východiska jsou čerpána z odborné literatury a platných právních předpisů. Nejdříve jsou vysvětleny pojmy používané, dále je práce zaměřena na legislativu, která se týká šedé ekonomiky. V praktické části budou uvedeny případové studie šedé ekonomiky, statistická šetření a porovnání výskytu šedé ekonomiky v České republice vůči EU. Další kapitola se bude zabývat zhodnocením výsledků a doporučením.

Metodika

Teoretická východiska problému jsou čerpána z odborné literatury a platné legislativy České republiky. Praktická část bude prováděna pomocí statistického šetření a rozhovorů prováděných s osobami z řad Policie ČR a soudem. Z metodologického hlediska jsou použity klasické sociologicko právní metody typu pozorování, analýza produktů, komparace a neřízené rozhovory.

Harmonogram zpracování

Zpracování teoretického východiska: 07/2011 - 02/2012

Zpracování praktické části: 09/2011 - 02/2012

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

stínová ekonomika, šedá ekonomika, daňové úniky, daně, nelegální práce, korupce, úplatky, úřední osoba, trestní zákoník, občanský zákoník, obchodní zákoník,

Doporučené zdroje informací

DANČÁK, Břetislav. Korupce : projevy a potírání v České republice a Evropské unii. Brno: Masarykova univerzita v Brně ; Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2006. 309 s. ISBN 80-210-4062-9

DAVID, Vladislav. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: Beck, 2007. 345 s. ISBN 978-80-7179-562-9

FASSMANN, Martin. Stínová ekonomika a práce na černo. Praha: Sondy, 2007. 358 s. ISBN 978-80-86846-21-7

FRIČ, Pavol. Korupce na český způsob. Praha: G plus G, 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9

HULINSKÝ, Petr. Aktuální otázky trestněprávní ochrany společnosti před korupcí . Praha: Police history, 2008. 153 s. ISBN 978-80-86477-47-3

PETROVSKÝ, Karel. Korupce po česku aneb Korupce očima průměrného Čecha. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. 192 s. ISBN 978-80-86861-94-4

SMITH, Michael L. Vnímání a realita korupce v České republice : nové výzkumy, metody a postupy . Praha: Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. 115 s., ISBN 978-80-903316-4-8

ŠTIČKA, Michal. Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě. Praha: Transparency International, 2008. 212 s. ISBN 978-80-87123-04-1

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. Korupce v ekonomické teorii a praxi. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1

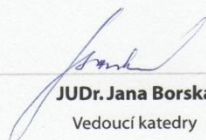
VYBRANÉ. Vybrané problémy trestního postihu ekonomické kriminality. Praha: Karolinum, 2006. 112 s. ISBN 80-246-1297-6

Vedoucí práce

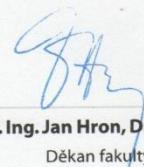
Jansa Viktor, JUDr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2012

JUDr. Jana Borská
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 8.11.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Šedá ekonomika ve světle právních úprav" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 5. 4. 2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu JUDr. Viktoru Jansovi, CSc. za užitečnou pomoc a odborné konzultace při zpracování diplomové práce.

Šedá ekonomika ve světle práva

Grey economy in light of legislation

Souhrn

Práce se zabývá šedou ekonomikou, ekonomickým i legislativním rozbohem tohoto pojmu a pojmů s ním souvisejících. Nutná je definice stínové, černé a šedé ekonomiky, mezi kterými není vždy ostrá dělicí linie. Podstatnou součástí práce je zpracování legislativních opatření, která jsou čerpána z platných právních úprav a slouží v boji proti šedé ekonomice. Úpravy jsou doplněny o komentáře vydávané k příslušným zákonům. Statistické rozборы slouží k vytvoření představy o počtu zjištěných a objasněných případů, finanční hodnotě ztrát při konání trestné činnosti úplatkářství a daňových únicích, odhadovaném počtu nelegálních pracovníků a dalších aspektech. Ke každému pojmu je zpracována kratší případová studie. Práce obsahuje závěry a doporučení vhodná k řešení situace.

Summary

The work deals with the gray economy, economic and legislative analysis of this concept and related concepts. Needed is the definition of shadow, black and gray economy, which do not always clearly separated. A substantial part of the work is the processing of legislative measures which are taken from the applicable legislation and are in the fight against gray economy. Applicable legislation are supplemented with comments issued by the relevant laws. Statistical analyzes are used to form images of the number of cases detected and solved, the value of financial losses of the crime of bribery and tax evasion, the estimated number of illegal workers and other aspects. Each term is less developed case study. The work contains the conclusions and recommendations appropriate to the situation.

Klíčová slova:

Stínová ekonomika, šedá ekonomika, daňové úniky, daně, nelegální práce, korupce, úplatky, úřední osoba, trestní zákoník, občanský zákoník, obchodní zákoník.

Keywords:

Shadow economy, grey economy, tax evasion, taxes, illegal labor, corruption, bribery, officer, the Criminal Code, Civil Code, Commercial Code.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíl práce a metodika	11
3	Přehled řešené problematiky	13
3.1	Korupce.....	14
3.1.1	Legislativa	16
3.1.2	Mezinárodní smlouvy a úmluvy.....	26
3.2	Nelegální práce	29
3.2.1	Legislativa	30
3.3	Daňové úniky	32
3.3.1	Legislativa	33
4	Praktická část	36
4.1	Korupce.....	36
4.1.1	Statistické šetření korupce.....	36
4.1.2	Případová studie – kauza Biolíh.....	42
4.2	Nelegální práce	48
4.2.1	Statistické šetření nelegální práce	48
4.2.2	Případová studie – akce Melta	54
4.3	Daňové úniky	55
4.3.1	Statistické šetření daňových úniků.....	55
4.3.2	Případová studie – kauza LTO.....	58
5	Zhodnocení výsledků a doporučení	66
5.1	Korupce.....	66
5.2	Nelegální práce	68
5.3	Daňové úniky	69
6	Závěr	71
7	Seznam použitých zdrojů	72

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 - Zjištěné a objasněné případy týkající se odhaleného korupčního jednání (rok 2000-2011).....	36
--	----

Tabulka č. 2 - Meziroční zhodnocení odhaleného korupčního jednání v období od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2012.....	37
Tabulka č. 3 - Počet osob pracujících na černo v ČR v letech 1995 – 2004 a jejich predikce do roku 2010.....	48
Tabulka č. 4 - Odhad nedeklarovaného příjmu v letech 2000 a 2002 v České republice (v % a v Kč).....	49
Tabulka č. 5 - Odhad sociálních struktur osob pracujících nelegálně a nelegálních příjmů v roce 2000.....	50
Tabulka č. 6 - Statistika krácení daní za období let 2008 – 2011.....	55
Tabulka č. 7 - Přehled počtu daňových kontrol a doměřených částek v Kč v roce 2010....	55
Tabulka č. 8 - Stíhané osoby podezřelé ze zkrácení daně v období 2008 – 2011.....	57

Seznam grafů:

Graf č. 1 - Vývoj zjištěných a objasněných trestných činů úplatkářství (2000 – 2011).....	38
Graf č. 2 - Pozice v žebříčku metody indexu CPI České republiky (1998 – 2011).....	39
Graf č. 3 - Vztah indexu CPI a nominálního HPD (1998 – 2008).....	40
Graf č. 4 - Struktura nelegálně pracujících osob podle pohlaví roky 2000, 2002, 2004 (v počtu osob).....	51
Graf č. 5 - Struktura nelegálně pracujících osob řazená podle věku v letech 2000, 2002, 2004 (podle počtu osob).....	52
Graf č. 6 - Struktura nelegálně pracujících osob podle míry dosaženého vzdělání v letech 2000, 2002, 2004 (v počtu osob).....	53
Graf č. 7 - Zjištěné a objasněné případy týkající se zkracování daní za rok 2008 – 2011...56	56
Graf č. 8 - Prodej pohonných hmot v České republice v letech 1990 – 2011(v tis. tun).....	59

1 Úvod

Problematika šedé ekonomiky je rozšířena ve všech zemích světa. Všeobecně by se dalo říci, že v rozvojových a tranzitivních zemích byl a je tento problém výraznější, než v ekonomikách vyspělých. V České republice bylo po roce 1989 nutné přetransformovat centrálně plánovanou ekonomiku na tržní. Tato situace byla pro tehdejší představitele nově zvolené vlády velice obtížná. Musela se potýkat s řadou problémů a situací, na které nikdo nebyl připraven. Dalo by se říci, že se jednalo o využití metody pokusu a omylu, protože do té doby nikdo z tehdejších představitelů neměl možnost obdobný přerod ekonomiky a politického uspořádání ani sledovat, natož se ho účastnit.

Demokratické uspořádání společnosti by mělo každému zaručovat stejné jednání. Bohužel v České republice vesele bují korupční jednání, daňové úniky a nelegální práce, které se dají shrnout pod jednotný pojem šedá ekonomika. Jedná se o činnost, která je ve své podstatě legální, nicméně z ní plynou nelegální příjmy či výhody. Šedá ekonomika je bytostně spjatá s fungování hospodářství České republiky. Bojovat s těmito praktikami není snadné. Na počátku 90. let byly některé zákony a jejich úpravy živnou půdou pro tyto činnosti. Z probíhající privatizace podniků a uvolnění hospodářství vykrystalizovalo mnoho podnikatelů, kteří dnes za svou pozici vděčí ne zrovna čistým praktikám. Prorůstání těchto poloilegálních činností je tichou, ale silnou pravdou, která se vysmívá všem lidem, kteří poctivě pracují a dodržují zákony. Miliardy korun, které protekly daňovým úřadům skrz prsty díky únikům a nelegální práci, miliardy korun, které byly získány pomocí korupčního jednání, už státu nikdy nikdo nevrátí.

Problematika korupce je téměř denně skloňována v médiích a dalo by říci, že téměř nelze nalézt nikoho, kdo by se byť zprostředkovaným způsobem s korupčním jednáním nesetkal. Ne vždy se musí jednat o mnoha tisícové, případně mnoha milionové úplatky, ale mezi toto jednání se počítá i tzv. „malá domů“. Korupce je vrostlá do politického systému a jde ruku v ruce se zadáváním veřejných zakázek a tendrů, u kterých by se mělo předpokládat nestranné rozhodování a etický přístup. Bohužel se ve většině případů korupce jedná o mravní selhání lidského faktoru a toto jednání jenom podporuje představa

moci a peněz. S mírnou nadsázkou se dá říct, že každý člověk má svou cenu. Do sítě práva a spravedlnosti se lapí bohužel jenom malé procento lidí, kteří páchají hospodářskou trestnou činností.

2 Cíl práce a metodika

Šedá ekonomika je pojem, pod kterým si lidé nedovedou představit nic konkrétního. Proto je nutné specifikovat a vysvětlit ho. Šedá ekonomika je rozčleněna na tři hlavní sektory, mezi které patří korupce, daňové úniky a nelegální práce. S jistotou nelze určit, který z těchto jevů je nejhorším. Každý má svá specifika a jejich potrestání je nějakým způsobem ukotveno v české legislativě.

Cílem práce je zpracovat ucelený materiál, systematizovat ho a získat přehled o pojmu stínová ekonomika, který se dále člení na šedou a černou ekonomiku. To vše na základě právních předpisů, které se zabývají korupčním jednáním, nelegální prací a daňovými úniky a odborné literatury. Nezbytnou součástí práce jsou doporučení, která se týkají řešení situace. Téma práce konvenuje se studijním zaměřením, tak s budoucí profesní kariérou.

Z metodického hlediska je přistoupeno k tématu šedé ekonomiky nejdříve z hlediska ekonomického, kdy v kapitole Přehled řešené problematiky je vysvětlen pojem stínová ekonomika. Ta se dále člení na šedou a černou ekonomiku, mezi kterými není podle některých teorií ostrá dělicí čára. V některých případech je šedá ekonomika zahrnována rovnou pod pojem stínová. Nicméně pro účel práce jsou tyto dva pojmy odděleny a řádně vysvětleny.

Kapitola obsahuje také podrobnou analýzu textu právních předpisů, které mají za úkol trestní postih tohoto fenoménu. Jednotlivé podkapitoly se věnují vždy nejdříve vysvětlení jednotlivých pojmů a poté následuje legislativní úprava, kde je daná problematika řešena. Nedílnou součástí podkapitol s označením legislativa jsou i komentáře vydávané k zákonům, které dále zpřesňují výklad zákona.

Následující kapitola obsahuje statistická šetření, která dopomáhají dokreslení aktuální a nedávné situace v České republice z hlediska šedé ekonomiky. Data vhodná pro zpracování jsou čerpána z Českého statistického úřadu, Ministerstva financí, Policie České republiky, odborných internetových stránek a monografie, která je použita v části Přehled řešené problematiky. Kapitola je členěna podle pojmů a u každého z nich je vždy

statistický přehled, který podrobněji rozebírá situaci a případová studie, která byla vybrána na základě volných rozhovorů s odborníky a je zaměřená na konkrétní příklady korupčního jednání, daňových úniků a nelegální práce. Případové studie jsou zpracovány na základě adekvátních zdrojů, tzn. tiskové zprávy Policie ČR, Ministerstva vnitra, tzv. Kubiceho zprávy a interní databáze ČTK.

Poslední dvě kapitoly obsahují zhodnocení výsledků, doporučení a závěr. Zhodnocení výsledků a doporučení vycházejí z Praktické části, doporučení jsou vlastním přínosem. Kapitola je opět členěna pro přehlednost podle výše zmíněných pojmů.

3 Přehled řešené problematiky

Šedá ekonomika je obsažena v zastřešujícím pojmu **stínové ekonomiky**. Jedná se o konglomerát představující poloilegální a nelegální hospodářské činnosti, které nepodléhají státnímu usměrňování a zdaňování. Jde o velmi rozšířený problém, který se zatím nepodařilo plně eliminovat. Stínová ekonomika představuje relativně velkou část ekonomické aktivity. Nelze s přesností určit její rozsah, proto existují pouze hrubé odhady. Všeobecně je stínová ekonomika vnímána jako negativní element, který poškozují ekonomiku, protože může podněcovat destruktivní proces. A to z jednoduchého důvodu – tyto aktivity nejsou dostatečným způsobem daněny, tudíž peníze chybí ve státních kasách. V důsledku toho je vláda nucena ke zvyšování daní, což opět podněcuje únik ekonomických aktivit do stínové ekonomiky. Tento problém je prozatím nevyřešený žádnou vládou. Podle některých autorů se hodnota stínové ekonomiky pohybuje kolem 15%, podle Martina Fassmanna je maximální výše 10%.¹

Mnoho autorů se nedokáže shodnout na jediné platné a všeobecné definici stínové ekonomiky. Odlišnosti definic se projevují ve dvou směrech – v popisu prvku fenoménu a v použití třídícího kritéria pro klasifikaci. Hlavním rozdílem mezi oficiální a stínovou ekonomikou je nedostatek dohledu oficiální institucí. Kniha Stínová ekonomika a práce na černo od Martina Fassmanna charakterizuje stínovou ekonomiku jako „*ty příjmy, resp. činnosti, jejichž nejbytostnějším zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy a konečně ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiálním příjmům, ale jejichž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, nařízeními či dohodami.*“²

Šedá ekonomika je svou povahou legální činnost, souhrn ekonomických vztahů, které porušují morální a etické normy společnosti. Patří sem korupce, daňové úniky a práce

¹ JUREČKA, V. *Makroekonomie*.

² FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*, str. 25

načerno. Jsou to činnosti narušující alokační schéma státu, hlavně se jedná o neodpovídající alokace zaměstnávání dodatečných pracovních sil. Šedá ekonomika je systémově indiferentní. Z hlediska tržní ekonomiky je narušován především daňový systém, u centrálně řízené ekonomiky se jedná o narušování centrální autority.³

Z hlediska komplexnosti je nutné vysvětlení pojmu **černá ekonomika**. Tu je možné dále rozčlenit a to na připojené stínové aktivity, které se nacházejí ve formálním sektoru, poloautonomní neformální aktivity, které zahrnují výrobu v neoficiálním sektoru, které ovšem směřují do formální ekonomiky, a dále autonomní stínové aktivity - neformální výroba zboží a služeb, které směřují jak do oficiální, tak i neoficiální ekonomiky. Podle některých autorů je hranicí rozlišení mezi černou a šedou ekonomikou ilegální trestná činnost. Nicméně existují i komplexnější teorie, které se soustředí na více prvků a vazeb, podle kterých jsou poté rozčleňovány v rámci stínové ekonomiky.⁴

3.1 Korupce

Korupce je v dnešní době velmi často skloňovaným slovem. Tento problém není ovšem nic nového. Jedná se o trestnou činnost, při které jedna strana poskytuje úplatek a druhá ho přijímá. Může se jednat o přímé obohacení v podobě finanční hotovosti, movité či nemovité věci, zvýhodnění v podobě odpuštění trestu, obchodních kontaktů, získání veřejné zakázky, vyhrání veřejné dražby, veřejné soutěže či zneužití informací. Úplatkem se v tomto případě rozumí nějaká výhoda – ať jde o finance, hmotné či nehmotné statky nebo nějaká protislužba.

Existují různé formy korupce, přičemž je podstatné určité hledisko pro její klasifikaci. Jedním z kritérií je existence dohody a tudíž dělení na korupci přímou a nepřímou. U přímého uplácení uplácený přijímá úplatek přímo od uplácejícího. Při nepřímém uplácení se postupuje přes třetí osobu, která podle českého trestního zákoníku působí na výkon veřejného činitele v prospěch uplácejícího. Někdy se může jednat o základní,

³ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*.

⁴ Tamtéž.

individuální korupci nebo může jít o celou skupinu subjektů. Přičemž poslední zmíněná forma v sobě nese již prvek organizovanosti tohoto jednání a je závažnější. Korupční jednání může být náhodné, příležitostné či recidivující. Z hlediska kritéria intenzity, rozsahu a závažnosti lze rozdělit korupci na malou, která je spojená s každodenním životem. Nejde o velké úplatky, spíše se jedná o drobné, které neposkytují zvláštní výhody. Příkladem takového jednání může být podplácení níže postavených úředníků. Toto není považováno za nebezpečnou formu, ovšem za určitých podmínek může způsobit větší škody než korupce velká. Za takovou je považováno jednání, ze kterého plyne velký zisk. Většinou se jedná o velmi promyšlenou strukturu konající organizace, která bývá velmi těžko odhalitelná.

Korupci je možné třídit i podle oblasti výskytu na vnitřní korupci (mezi zaměstnanci ve veřejné správě), politickou korupci, korupci ve státní správě, v municipalitách, veřejném sektoru, v soukromém sektoru a médiích. Je nutné si uvědomit, že na korupci je nutné pohlížet jako na systém a určovat jeho strukturu, která bývá obzvláště u velké korupce značně rozvětvená.

Korupce veřejných rozhodnutí má za kritérium klasifikace využití soukromých prostředků k ovlivnění veřejných rozhodnutí. Může se jednat o ovládnutí státu, kdy uplácející osoba má možnost ovlivnit tvorbu zákonů, pravidel, nařízení. Dále vlivová korupce, přičemž je to obdoba ovládnutí státu ovšem bez uplácení veřejného činitele. Poslední formou je administrativní, která zahrnuje platby veřejným činitelům. Zvláštní formou je pak samokorupce, kdy korumpující je zároveň korumpovaným.⁵

Prospěch z korupce je zřejmý – může jít o soukromé výhody, kdy lidé mohou získat například lukrativnější pracovní pozici, místo či dokonce titul na vysoké škole nebo se snaží tímto způsobem vyřešit osobní problémy, do kterých se dostali. Finanční prospěch je spojen jak se soukromým, tak podnikatelským sektorem, přičemž podnikatel pomocí korupce může získat nejenom zakázky pro svou firmu, ale i kontakty, které následně může využít ke zlepšení své ekonomické situace. Nemálo podniků se dostalo do nepřilichotivé situace právě díky ekonomické krizi, kdy se dostávají do problémů hlavně kvůli

⁵ VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*.

nedostatku podnikatelských příležitostí, finančních prostředků, ale i obchodních kontaktů. Je nutné si uvědomit, že velká korupce se týká převážně veřejné správy.⁶

3.1.1 Legislativa

Trestní zákoník platný v České republice nezná přímo termín „korupce“, avšak tento jev je kodifikovaný v části druhé hlavy X. trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů) nazvané „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“. Úplatkářství se posuzuje podle následujících paragrafů uvedených v 3. oddíle:

„Díl 3: Úplatkářství

§ 331 Přijetí úplatku

(1) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

⁶ VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi.*

b) spáchá-li takový čin jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

§ 332 Podplacení

(1) Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu anebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.

§ 333 Nepřímé úplatkářství

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§ 334 Společné ustanovení

(1) Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.

(2) Úřední osobou podle § 331 až 333 se vedle osoby uvedené v § 127 rozumí též jakákoliv osoba

a) zastávající funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu,

b) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodním soudním orgánu,

c) zastávající funkci nebo zaměstnaná nebo pracující v mezinárodní nebo nadnárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného nebo v jejím orgánu nebo instituci, nebo

d) zastávající funkci v podnikající právnické osobě, v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát,

pokud je s výkonem takové funkce, zaměstnání nebo práce spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

(3) Za obstarávání věcí obecného zájmu se považuje též zachovávání povinnosti uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají.“⁷

Přijetí úplatku podle §331 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, upřesňuje výše trestů pro osoby, které úplatek přijmou nebo si dají slíbit v souvislosti se svým podnikáním nebo někoho jiného. Nicméně pro pochopení výkladu zákona je nutné upřesnit a vysvětlit určité pojmy. Jsou jimi podnikání, obstarání věci obecného zájmu, úplatek. **Podnikání** lze vysvětlit jako nepřetržitou, soustavnou činnost, která je prováděna podnikatelem na vlastní jméno a odpovědnost za účelem dosažení zisku. **Věcí obecného zájmu** se rozumí činnost související s plněním úkolů týkajících se rozhodování orgánů státní moci a správy, činnost při uspokojování zájmů občanů a právnických osob v oblasti materiálních, sociálních, kulturních a jiných potřeb. Jde tedy o plnění úkolů, které musí být řádně a nestranně splněny, přičemž má na tom zájem celá společnost nebo určitá sociální skupina. Pojem věc obecného zájmu řeší §334 ods. 3 zákona č. 40/2009 Sb. Společná ustanovení podle §334 ods. 1 zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů upravuje pojem **úplatek**. Tím se rozumí výhoda, která spočívá v přímém majetkovém nebo jiném zvýhodnění. Jako příklad je možné uvést určitý finanční obnos, přínos v podobě majetkového obohacení, nějakého zvýhodnění v pracovním postupu či nějaká protislужba.

⁷ Trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Není důležitá hodnotová výše úplatku, tu zákon nestanovuje. Hodnotí se v souvislosti s dalšími okolnostmi, které určují stupeň nebezpečnosti tohoto činu. Ovšem v oblasti veřejné správy se netolerují žádné úplatky a to ani nepatrné hodnoty (např. balíček cigaret, láhev vína).

Důležitým pojmem je i slovní spojení „**dá si slíbit úplatek**“. Tento znak je sice formou přípravy, ale povyšuje se na dokonáný trestný čin ve chvíli, kdy pachatel nabídku neodmítne a výslovně nebo konkludentně s ní souhlasí. Zde již není důležité, zda dojde k naplnění slibu. Značným prospěchem se rozumí částka nad 500 000 Kč, prospěch velkého rozsahu pak částka nad 5 000 000 Kč. Trestný čin úplatku je dokonán ve chvíli, kdy pachatel úplatek žádá, nikoliv ve chvíli, kdy je přijat. Oproti minulé verzi trestního zákona došlo k úpravě a rozšíření pojmu úředních osob a to i na osoby činné v mezinárodním soudním orgánu, mezinárodní nebo nadnárodní organizaci, podnikající právnické osobě v níž má rozhodující vliv Česká republika nebo cizí stát (v případě, že tato osoba disponuje pravomocí při obstarávání věcí veřejného zájmu a čin je spáchán v souvislosti s touto pravomocí). Tato úprava byla zařazena do zákona kvůli naplnění Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb. m. s.), Úmluvy o boji proti korupci úředních osob ES nebo členských států EU a Protokolu k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských členství.

Podle §332 zákona č. 140/2009 Sb. jsou určovány tresty odnětí svobody pro osoby, které nabídnout nebo slíbí úplatek. Rozlišují se zde pojmy poskytnutí úplatku, nabídnutí a slib úplatku. Poskytnutím se rozumí nejenom přímé bezprostřední předání, ale i nepřímé poskytnutí materiální výhody nebo protislužby. Nabídnutím pachatel projevuje ochotu úplatek poskytnout. Slib úplatku je vyjádření závazku ho poskytnout. Trestný čin podplácení je dokonán ve chvíli, kdy je úplatek poskytnut, nabídnut nebo slíben.

Nepřímé úplatkářství podle §333 zákona č. 140/2009 Sb. lze vysvětlit tak, že se jedná o trestnou činnost, při které pachatel žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby. V případě, že pachatel na výkon úřední

osoby působil, jedná se již o trestný čin. Výsledek intervence je z hlediska odpovědnosti nepodstatný, totéž se týká informovanosti úřední osoby, které se týká úplatek.⁸

S korupčním jednáním souvisí i jednání úředních osob a zneužití jejich pravomocí. Tímto se zabývá §329 zákona č. 140/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

„§ 329

Zneužití pravomoci úřední osoby

(1) Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch

- a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu,*
- b) překročí svou pravomoc, nebo*
- c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci,*

bude potrestána odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

- a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému značný prospěch,*
- b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
- c) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,*
- d) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,*
- e) spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, nebo*
- f) způsobí-li takovým činem značnou škodu.*

8 ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář.*

(3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,*

a) opatří-li činem uvedeným v odstavci 1 sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

(4) *Příprava je trestná.,*⁹

Subjektem v tomto případě je úřední osoba, která naplnila skutkovou podstatu trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby jednou z taxativně uvedených forem jednání: „výkonem své pravomoci způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, překročením své pravomoci, nebo nesplněním povinnosti vyplývající z její pravomoci.“¹⁰ U pojmu výkon pravomoci, způsobem odporující jinému právnímu předpisu, jde o vědomé porušování nebo obcházení konkrétního zákona či jiné právní normy, tzv. pachatel jedná úmyslně.

Úmysl pachatele musí zahrnovat úmysl způsobit někomu škodu nebo jinou závažnou újmu, sobě nebo někomu jinému neoprávněný prospěch. Na rozdíl od předchozí úpravy trestního zákona č. 140/1961 Sb. zde dochází k přesnějšímu vymezení subjektivní stránky skutkové podstaty. V důsledku změn je škoda chápána jako škoda vyčíslitelná v penězích a pod pojmem újma je nutno rozumět újmu materiální, jako je škoda na právech, zdraví, morální, poškození v zaměstnání, v rodinném životě apod. Znak v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu znamená fakt, že k dokonání činu není potřeba, aby škoda nebo újma skutečně vznikla. Úmysl opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch lze vyložit jako neoprávněné materiální nebo nemateriální zvýhodnění, na které pachatel nebo jiná osoba nemají právo.

Z hlediska korupce není nutné, aby úřední osoba, vždy jen porušovala či nějakým způsobem obcházela legislativu a tím tak pro sebe nebo někoho jiného chtěla získat

⁹ Trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb.).

¹⁰ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2874 s.

materiální či imateriální výhodu. Tohoto jednání se může dopustit mařením úkolu úřední osoby z nedbalosti. Problematikou se zabývá §330 zákona č. 40/2009 Sb.¹¹

„§ 330

Maření úkolu úřední osoby z nedbalosti

(1) Úřední osoba, která při výkonu své pravomoci z nedbalosti zmaří nebo podstatně ztíží splnění důležitého úkolu, bude potrestána odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 vážnou poruchu v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci,

b) způsobí-li takovým činem vážnou poruchu v činnosti právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem,

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo

d) zajistí-li takovým činem jinému značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo

b) zajistí-li takovým činem jinému prospěch velkého rozsahu.“¹²

Ustanovení toho paragrafu se vztahuje pouze na závažné porušení povinností úřední osoby zaviněné z nedbalosti, které mají za následek zmaření nebo podstatné ztížení splnění důležitého úkolu. Zmaření znamená nesplnění úkolu v daném čase. Ztížení splnění úkolu z nedbalosti znamená jednáním vytvořit takové podmínky, díky nimž je ke splnění nutné vynaložit více energie, prostředků a času, než by bylo zapotřebí. Subjektem je úřední osoba, přičemž je nutné, aby k naplnění skutkové podstaty byl pachatel úřední osobou jako speciální subjekt podle §114. Vážná porucha v činnosti orgánu státní správy, územní samosprávy, soudu nebo jiného orgánu veřejné moci znamená takový stav, kdy instituce není schopna po jistou dobu řádně plnit svoje úkoly. Prakticky to samé platí i pro §330 odst. 2 písmeno b. Značnou škodou se rozumí škoda nejméně ve výši 500 000 Kč.

¹¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář.*

¹² Trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Značný prospěch je stanoven ve stejné výši. Škoda a prospěch velkého rozsahu je ohodnocen jako minimální částka 5 000 000 Kč.¹³

Následující paragrafy nepatří již do paragrafů přímo postihujících korupci, nicméně i zde lze postihnout trestné činy, které vykazují znaky korupčního jednání. Jedná se o § 220 a § 221 - porušení povinnosti při správě cizího majetku, § 226 - pletichy v insolventním řízení, § 255 - zneužití informace a postavení v obchodním styku, § 256 - sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, § 257 - pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, § 258 - pletichy při veřejné dražbě.

Je ovšem nutné si uvědomit, že odhalení korupčního jednání není snadné. Jelikož z úplatku mají obě strany prospěch, je velmi nepravděpodobné, že jej jedna ohlásí – de facto není zde oběti jako u standardního trestného činu. Podat stížnost, podnět či oznámení z podezření z korupčního je možné ústně, písemně či elektronicky a to podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

Podle §14 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád pamatuje i na situaci, kdy *„každá osoba bezprostředně se podílející na výkonu pravomoci správního orgánu (dále jen „úřední osoba“), o níž lze důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům takový zájem na výsledku řízení, pro nějž lze pochybovat o její nepodjatosti, je vyloučena ze všech úkonů v řízení, při jejichž provádění by mohla výsledek řízení ovlivnit.“*¹⁴

Ovšem nestačí pouze, aby úřední osoba měla obecný odkaz na poměr k věci, ale je nutné k vyloučení z podjatosti nalézt nějaký konkrétní záměr na výsledku řízení. Není možné vyloučit úřední osobu, která má vazbu na správní řízení, nicméně jej nemohla svým jednáním ovlivnit. Účastník je pak povinen oznámit podezření o podjatosti bezodkladně.¹⁵

¹³ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*.

¹⁴ Správní řád (Zákon č. 500/2004 Sb.).

¹⁵ JEMELKA, L. *Správní řád: komentář*.

Korupčního jednání se lze dopustit i na základě §49 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník. Ten říká, že podplácením se rozumí jednání, „*jímž soutěžitel osobě, která je členem statutárního nebo jiného orgánu jiného soutěžitele nebo je v pracovním či jiném obdobném poměru k jinému soutěžiteli, přímo nebo nepřímo nabídne, slíbí či poskytne jakýkoliv prospěch za tím účelem, aby jejím nekalým postupem docílil na úkor jiných soutěžitelů pro sebe nebo jiného soutěžitele přednost nebo jinou neoprávněnou výhodu v soutěži.*“¹⁶ Nebo osoba uvedená výše přímo nebo nepřímo žádá, dá si slíbit nebo přijme za stejným účelem prospěch. Podplácení spadá pod nekalou soutěž.¹⁷

V této právní úpravě se jedná o civilněprávní delikt, který se liší od úpravy trestního zákoníku v tom, že podplácená osoba nemusí být veřejná osoba, nemusí jít ani o věc veřejného zájmu a postih nekalosoutěžního podplácení je výlučnou věcí soukromoprávní iniciativy dotčených subjektů. Podplácejícím v tomto případě může být jak právnická, tak fyzická osoba.¹⁸

S problémem předchozího paragrafu souvisí i §51 Porušení obchodního tajemství. Obchodní tajemství může být porušeno takovým jednáním, při kterém se jiné osobě neoprávněně sdělí, zpřístupní obchodní tajemství. Ta ho poté může využít v soutěži. Obchodní tajemství (ustanovené v §17) samozřejmě nesmí zneužít ani osoba, která má o něm povědomí. Není nutný záměr, u zpřístupnění stačí i opomenutí. Zákon nepředpokládá při naplnění této skutkové podstaty úmysl, stačí nedbalost, tzv. není podstatné, zda se poskytnutí či zpřístupnění stalo za úplatku (podle §49) nebo bezúplatně. Nerozhodný je i motiv jednání.¹⁹

V Občanském zákoníku je zmínka o korupčním jednání v §106 odst. 3 ve spojitosti se vzniklou škodou. V případě vzniku škody porušením právní povinnosti v důsledku uplácení někoho jiného než poškozeného, nebo v důsledku nepřímého vyžadování úplatku od poškozeného, právo na náhradu vzniklé škody tímto způsobem se promlčí za tři roky

¹⁶ Obchodní zákoník (Zákon č. 513/1991 Sb.).

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ ŠTENGLOVÁ, I, PLÍVA, S., TOMSA M. *Obchodní zákoník: komentář.*

¹⁹ Tamtéž.

ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě, nejdéle do deseti let od doby, kdy došlo ke korupčnímu jednání.²⁰

Zákon č. 156/2006 Sb., o střetu zájmů na rozdíl od předešlé úpravy (238/1992 Sb.) již přesně nedefinuje střet zájmů, což je velký nedostatek. Zákon tím pádem nemůže sloužit veřejným funkcionářům jako srozumitelná pomůcka při rozhodování o korupčním jednání²¹. Zákon upravuje povinnosti veřejných funkcionářů k výkonu jejich funkce tak, aby nedocházelo ke střetu mezi jejich osobními zájmy a zájmy, které jsou povinni vzhledem ke své funkci plnit. Osobním zájmem se rozumí takový, který by mu přinášel osobní výhodu nebo by zamezil vzniku nebo snížení majetkového nebo jiného prospěchu. Nesmí využít svoji pozici pro obohacení své nebo někoho jiného²². Střet zájmů nemusí znamenat korupční jednání, nicméně je zde zvýšené riziko vystavení pokušení klientelismu, nepotismu či právě korupce. Mezi mechanismy, díky kterým je možné předcházet střetu zájmů, patří kodexy jednání, majetková přiznání, vyloučení z rozhodovacího procesu, kontrolní mechanismy a možnost podání ohlášení o spáchání přestupku.²³

Velkým problémem v otázce korupčního jednání je zadávání veřejných zakázek, které upravuje zákon č. 137/2006 Sb., zákon o veřejných zakázkách. Na „hlavu“ touho zákona ovšem dopadá mnoho negativních kritik, komentářů a následně i příkladů z praxe, které ukazují jeho trhliny. Na tento nepříznivý stav by měla reagovat novela přijatá na počátku roku 2012.

Ovšem podle některých odborníků bude muset být i ona znovu upravována. Podle protikorupčních iniciativ neobsahuje tzv. „svlékání firem do naha“, čili odkrývání jednotlivých osob vlastnicích firmy, které se podílejí na zakázkách jako dodavatelé či odběratelé. Tento fakt je v rozporu s doporučením Rady EU.²⁴

²⁰ Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.).

²¹ BEZ KORUPCE. *Střet zájmů*.

²² Zákon o střetu zájmů (zákon č. 159/2006 Sb.).

²³ BEZ KORUPCE. *Střet zájmů*.

²⁴ MARVANOVÁ, H., JANEČEK, K., *Veřejné zakázky*.

Dne 1. 1. 2008 nabyl účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon. Novela přinesla několik důležitých změn, které by měly zabránit korupčnímu jednání. Jednou z problémových částí původního insolvenčního zákona bylo jmenování konkurzního správce. Toho sice věřitelé mohli navrhnout na odvolání, nicméně soud na tento návrh nemusel přistoupit. Nově vybírá konkurzního správce také předseda soudu, ale při první schůzi věřitelů je možné jej odvolat a jmenovat správce, kterého si zvolí sami. Dalším důležitým rozdílem z hlediska korupčního jednání jsou rozdíly v prodeji podniku. Nyní o prodeji podniku dlužníka jako celku má rozhodovací pravomoc spolu se soudem i schůze insolvenčních věřitelů tzn., že k uzavření smlouvy o prodeji podniku je nutný souhlas obou – soudu i věřitelského výboru. K rychlému prodeji je správce motivován tím, že se od data rozhodnutí úročí pohledávky zajištěných věřitelů. Tyto dvě úpravy přispívají k zamezení korupčního jednání zainteresovaných osob.²⁵

Nepřímo je korupce zahrnuta i v zákonu č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Problémem aktuální úpravy tohoto zákona je možnost protahování času potřebnému k přístupu k informacím. Obrana před neoprávněným bráněním přístupu k informacím je zdlouhavý a často nevede k žádnému výsledku. Tato situace samozřejmě neumožňuje dostatečnou kontrolu nad rozhodovacími orgány veřejné správy.²⁶

3.1.2 Mezinárodní smlouvy a úmluvy

Z hlediska mezinárodního práva se protikorupční normy dělí na tzv. hard law a soft law. Hard law je bezprostředně vázané, jedná se o mezinárodní smlouvy, které jsou svým charakterem obdobou zákona ve vnitrostátním pojetí. Za tzv. soft law jsou považovány různá doporučení, akční plány, deklaráce a podobně.²⁷

²⁵ E-INSOLVENCE. *Základní rozdíly mezi starou a novou úpravou insolvence.*

²⁶ STRATEGIE VLÁDY V BOJI PROTI KORUPCI NA OBDOBÍ LET 2011 A 2012.

²⁷ SVATOŠOVÁ, H. *Mezinárodní protikorupční nástroje.*

- **Občanskoprávní úmluva o korupci**

Byla první z několika mezinárodních dokumentů, které jsou zaměřeny na boj proti korupci prostřednictvím institutů civilního práva. Jedná se o úmluvu non-self executing mezinárodní smlouvu, přičemž definuje pojem korupce spolu s principy a pravidly, které se smluvní strany podpisem zavazují implementovat do svých právních řádů. Tato úmluva byla přijata v listopadu roku 1999. A Česká republika již v okamžiku ratifikace splňovala požadovaná opatření. Základním účelem úmluvy bylo dostatečně zajištění právní ochrany osobám, které jsou poškozené v důsledku korupčního jednání.²⁸

- **Trestněprávní úmluva o korupci**

Korupci, mimo jiné i v soukromé sféře, upravuje právě Trestněprávní úmluva o korupci, která vstoupila v platnost 1. července 2002. V Trestněprávní úmluvě je požadováno kriminalizovat následující skutkové podstaty: aktivní a pasivní uplácení veřejných činitelů, úplatkářství členů tuzemských, zahraničních a mezinárodních parlamentních shromáždění, zahraničních veřejných činitelů, aktivní a pasivní úplatkářství v soukromém sektoru, úplatkářství veřejných činitelů mezinárodních organizací, soudců a získaných korupčními trestnými činy trestné činy páchané v souvislosti s účetnictvím.²⁹

- **Úmluva OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích**

V roce 1997 byla v rámci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) přijata protikorupční úmluva. Tímto aktem se stalo ilegální podplácení zahraničních veřejných činitelů ve všech členských zemích a dalších 7 nečlenských – Argentina, Brazílie, Bulharsko, Chile, Estonsko, Slovinsko a Jižní Afrika. Z hlediska mezinárodního podnikání šlo o významný krok v boji proti korupčnímu jednání a vedl ke srovnatelnějším podmínkám.³⁰

Podle zprávy „*Progress Report 2011 - Enforcement of the OECD Anti-Bribery Convention*“ Transparency International došlo v České republice pouze k malým či

²⁸ *Občanskoprávní úmluva o korupci.*

²⁹ *Trestně právní úmluva o korupci.*

³⁰ *Průvodce BIAC pro boj proti korupci.*

žádným změnám v oblasti prosazování této úmluvy. Velké nedostatky byly nalezeny obzvláště v oblastech nedostatečné definice trestného činu podplácení zahraničních veřejných činitelů, nedostatek trestní odpovědnosti korporací, nedostatečná ochrana oznamovatelů korupčního jednání, tzv. whistleblowerů, nedostatek zvyšování povědomí o boji proti korupci. Problémem je i nedostatečný přístup k informacím o počtu zahraniční korupce, nestabilní politická situace, která nepřispívá k možnosti prosazování této dohody.³¹

- **Úmluva Organizace spojených národů proti korupci**

Úmluva Organizace spojených národů proti korupci vstoupila v platnosti již 14. 12. 2005, Česká republika ji téhož roku podepsala, ovšem do roku 2012 dne nebyla ratifikována. Tímto je vyslán negativní signál do zahraničí. Ratifikace závisí především na právní úpravě odpovědnosti právnických osob, kterou upravuje článek 12 Soukromý sektor. Zákon týkající se této problematiky byl schválen a je účinný od 1. 1. 2012.

Mezi hlavní požadavky úmluvy patří trestní postih korupce, využití stanovených nástrojů mezinárodní spolupráce a mechanismus preventivních opatření korupčního jednání.³²

- **Úmluva o boji proti korupci úředníků evropských společenství nebo členských států evropské unie**

Jedná se o mezinárodní právní instrument přijatý aktem Rady EU v květnu 1997. Jde o unijní nástroj, který se týká jak veřejných činitelů pracujících pro Evropské společenství, tak i veřejných činitelů na národní úrovni. Evropský soudní dvůr má za úkol kontrolu tohoto nástroje a pravomoc rozhodovat spory mezi členskými státy týkající se plnění a výklad Úmluvy.³³

³¹ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Progress report 2011 enforcement of the OECD anti-bribery convention.*

³² *Dokumenty OSN ke korupci a organizovanému zločinu: Úmluva OSN proti korupci, Protokol proti nezákonné výrobě střelných zbraní, jejich částí a součástí a munice i proti nezákonnému obchodu s nimi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.*

³³ *Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie.*

3.2 Nelegální práce

Evropská komise ve své zprávě z roku 1994 definovala práci na černo jako *„profesionální aktivity, vykonávané jako jediné nebo druhé zaměstnání, provozované pravidelně za účelem výdělku a nikoliv příležitostně a pohybující se na hranici nebo vně povinností daných právním řádem, předpisy a smluvními závazky s výjimkou těch neformálních činností, které jsou součástí kriminální ekonomiky, protože jsou v rozporu s trestním zákoníkem.“*³⁴ Podle novější definice Evropské komise lze práci na černo vysvětlit jako stav, kdy *„nehlášená práce představuje jakékoliv placené činnosti, které jsou zákonné, pokud jde o jejich povahu, ale které nejsou ohlášeny veřejným úřadům, při vzetí v úvahu odlišnosti v regulatorních systémech členských států.“*³⁵ Obě z definic vylučují kriminální činnost, tzn. činnosti, které jsou v rozporu se základními lidskými právy či masivně ohrožují zdraví, a také daňové úniky, pokud nekorespondují s uskutečněnou prací. Ve své podstatě se tedy jedná o deklarované aktivity, které by mohly být součástí výpočtu HDP dané země za dané časové období, nejsou svou podstatou nelegální. Nelegálními se stávají až ve chvíli, kdy nejsou přihlášeny, neplynou z nich daně a platby na sociální a zdravotní pojištění, pracovníci nejsou pod zákonnou ochranou poskytovanou platným pracovněprávním zákonodárstvím. Subsistenční ekonomika, která není zahrnuta do práce na černo, obsahuje 3 nezávislé okruhy činností – práci pro sebe a domácí práci, výměnný obchod a naturální směnu a specifickou práci dobrovolníků a vzájemnou práci. Je zřejmé, že existují činnosti, které v sobě mohou kombinovat charakteristiky jak formální, tak neformální ekonomiky. Proto se v analýzách Evropské komise objevuje i členění práce na černo na neformální dvojí zaměstnání (moonlighting), neformální výdělečná činnost migrujících pracovníků, neformální příležitostné nebo dočasné práce, domácí práce a práce na částečný úvazek, tradiční/innovativní kombinace nelegální práce v malých a rodinných organizačních jednotkách. Další možné členění je na

³⁴ FASSMANN, M.. *Stínová ekonomika a práce na černo*. s.186.

³⁵ FASSMANN, M.. *Stínová ekonomika a práce na černo*. s.186.

výrobu zatajenou v rámci registrovaných firem působících v oficiálním sektoru (bývá často provázeno s falšováním účetních dokladů a daňovými úniky), výroba neregistrovaných firem, práce nepřihlášených pracovníků v rámci registrovaných i neregistrovaných firem a příjmy zatajené povahy.³⁶

3.2.1 Legislativa

Původní znění **zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti** od 5. 1. 2012 změnila novela tohoto zákona. Od počátku roku 2012 je novelizován §5, kdy se pro „účely tohoto zákona rozumí nelegální práci:

1. výkon závislé práce fyzickou osobou mimo pracovněprávní vztah, nebo
2. pokud fyzická osoba-cizinec vykonává práci v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez tohoto povolení, je-li podle *Zákona o zaměstnanosti* vyžadováno, nebo v rozporu s povolením k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání ve zvláštních případech (dále jen „zelená karta“) vydaným podle zvláštního právního předpisu nebo sv rozporu s modrou kartou; to neplatí v případě převedení na jinou práci podle § 41 odst. 1 písm. c) *Zákoníku práce*,
3. pokud fyzická osoba-cizinec vykonává práci pro právnickou nebo fyzickou osobu bez platného povolení k pobytu na území České republiky, je-li podle zvláštního právního předpisu vyžadováno.“³⁷

Novelizací **zákonu č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti** roku 2012 je aktualizace pojmu nelegální práce. Nově je pod tento pojem zahrnován i tzv. švarcsystém. Nelegální práce již byla výše definována zákonem. U švarcsystému se jedná o označení běžné ekonomické činnosti, kterou vykonává určitá osoba pro quasi-zaměstnavatele, aniž by pracoval quasi-zaměstnanec na základě pracovněprávního vztahu, oficiálně vystupuje jako OSVČ.

³⁶ FASSMANN, M.. *Stínová ekonomika a práce na černo.*

³⁷ Zákon o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb.).

Navenek se osoba tváří jako podnikatel, ovšem jeho pracovní vztah je řízen vedoucím pracovníkem. Od ledna roku 2012 se ovšem radikálně změnil přístup ke švarcsystému.

Základním předpokladem pro vymezení švarcsystému je pojem závislá práce, která je nově definována (doplněna) v Zákoníku práce v §2 následovně: závislá práce je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele, jeho jménem, na jeho náklady a odpovědnost, dle jeho pokynů. Zaměstnanec ji pak vykonává osobně v určeném čase na pracovišti či jiném určeném místě, za mzdu, plat či odměnu za práci. Podle §3 může být vykonávána pouze v základním pracovněprávním vztahu, pokud není upravená zvláštními právními předpisy, těmi se rozumí například zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Mezi základní pracovněprávní předpisy se podle tohoto zákona řadí pracovní poměr a vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr, tj. dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti.³⁸ Určujícími faktory zda se jedná o závislou práci, jsou výkon jménem zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho právní a ekonomickou odpovědnost.³⁹

Nová definice **§5 písm. e) odst. 1 Zákona o zaměstnanosti** konkretizovala a upravila pojem nelegální práce. Touto úpravou se podstatně změnilo vnímání nelegální práce a podřadila mu i pojem švarcsystém.

Porušením zákona se rozumí výkon závislé práce jinak než v pracovněprávním vztahu. Jestliže bude práce OSVČ vykazovat některé znaky závislé práce, jedná se již o nelegální práci. Definiční prvek závislosti je povaha vykonávané činnosti, především práce vykonávaná na jednom místě, výhradně pro jednoho zaměstnavatele, dlouhodobá činnost. O závislou činnost nejde v případě krátkodobosti a nesoustavnosti výkonu, např. sezónní práce, práce závislé na počasí atd. Jednání jménem zaměstnavatele je povoleno pouze zaměstnancům či na základě např. mandátní smlouvy a při existenci plné moci

³⁸ Zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.).

³⁹ JAKOUBKA, J., a kol. – *Zákoník práce 2012*,

udělené OSVČ, která jej bude zmocňovat k právním úkonům jménem quasi-zaměstnavatele.⁴⁰

V §139 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti jsou stanoveny sankce za porušování povinností pro fyzické osoby a v §140 pro právnické osoby. Při srovnání s předešlou úpravou zákona byly sankce navýšeny.

Jestliže se fyzická osoba dopustí přestupku podle § 139 tím, že:

- vykonává nelegální práci, hrozí jí pokuta až do výše 100 000 Kč,
- umožní výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bodu 1 nebo 2, hrozí jí pokuta až do výše 5 000 000 Kč,
- nesplní oznamovací povinnost podle § 87, hrozí jí pokuta až do výše 100 000 Kč,
- umožní výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bodu 3, hrozí jí pokuta až do výše 5 000 000 Kč.

Jestliže se právnická osoba dopustí přestupku podle § 140 tím, že:

- umožní výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bodu 1 nebo 2, hrozí jí pokuta až do výše 10 000 000 Kč,
- nesplní oznamovací povinnost podle tohoto zákona nebo nevede evidenci v tomto zákoně stanovenou, hrozí jí pokuta až do výše 100 000 Kč,
- umožní výkon nelegální práce podle § 5 písm. e) bodu 3, hrozí jí pokuta až do výše 10 000 000 Kč, nejméně však 250 000 Kč.⁴¹

3.3 Daňové úniky

Daňovými úniky realizují daňové subjekty takové chování, které má za následek snížení daňové povinnosti. Je možné rozeznat dva typy daňových úniků. Mohou být buď legální, nebo nelegální. Legální daňový únik je vyhýbání se daňové povinnosti využíváním možností daných zákonem. Nelegální daňový únik je takový, který jde na rámec platné legislativy. Do tohoto typu patří daňová defraudace (zatajení určité části majetku), daňová

⁴⁰ HAŠOVÁ, Tereza. *Švarcsystém v roce 2012.: Čtěte detailní pohled právničky.*

⁴¹ Zákon o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb.).

malverzace (nepřiznání části příjmu) a nadhodnocení daňových výdajů. Mezi další formy daňových úniků jsou účetní manipulace, nesprávné odepisování majetku, fiktivní obchody za účelem snížení daní.⁴²

3.3.1 Legislativa

Poplatník se zkrácením daně vystavuje riziku potrestání dvěma typům postihu. Prvním z nich je správní a druhý trestněprávní. V případě odhalení finančním úřadem by platil poplatník doměření daně na základě daňové kontroly finančního úřadu, který postupuje podle §145 odst. 2 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (dále jen daňový řád). Doměření se rozumí podle §143 daňového řádu následné vyměření, nebo jakékoliv jiné než první vyměření daně. Doměření může být snížení nebo zvýšení původní daňové povinnosti, z moci úřední k němu lze přistoupit pouze na základě provedené daňové kontroly. Plátce daně je povinen uhradit doplatek a penále ve výši 20% z rozdílu.⁴³

Trestněprávní stíhání může být zahájeno na základě zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, proti osobě, která „*ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.*

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami,

b) poruší-li k usnadnění takového činu úřední uzávěru, nebo

c) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu.

*(3) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve velkém rozsahu.*⁴⁴

⁴² DVORÁČEK, J., TYLL, L. *Outsourcing a offshoring podnikatelských činností.*

⁴³ Daňový řád (Zákon č. 280/2004 Sb.).

⁴⁴ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář.* 2194 s.

Trestní zákoník nijak nesankcionuje neodvedení povinných plateb, ale pouze jejich zkrácení, toto jednání lze označit jako zvláštní případ podvodu. Daní se rozumí zákonem stanovená peněžitá částka, placená povinně fyzickou nebo právnickou osobou, které ji odvádějí ze svých příjmů, ze zdanitelné činnosti, výrobků, z převodu či přechodu majetku nebo na základě jiných zákonem stanovených skutečností do veřejného rozpočtu. Výše daně a lhůta platby je vždy zákonem stanovena. Daňovou soustavu tvoří daň z přidané hodnoty, spotřební daně (daň z minerálních olejů, daň z lihu a destilátů, daň z piva, daň z vína a z meziproductů, daň z tabákových výrobků), daně z příjmů fyzických a právnických osob, daň z nemovitostí, daň silniční, daň z dědictví a darování, daň z převodu nemovitostí.

Zkrácení daně nebo jiné povinné platby je jednání, v důsledku něhož je mu jako poplatníkovi vyměřena a zaplacená nižší platba, než jaká mu ve skutečnosti měla být vyměřena nebo k vyměření vůbec nedojde. Při zkrácení daně, cla, povinných poplatků a dalších plateb jde zpravidla o zvláštní případ podvodu, jímž se ovlivňuje peněžní povinnost poplatníka tak, že je v rozporu se skutečností. Poplatník příslušné výkazy a podklady falšuje, nepořídí, úmyslně zkreslí nebo nevede k dosažení nižšího výpočtu daně a dalších plateb, nebo aby zatajil svou daňovou povinnost. Problémem zkrácení daně je vymezení hranice legálního snižování daňového základu a tím pádem i daňové povinnosti. Jedná se o tzv. optimalizaci daňové povinnosti. Neexistuje jednoznačná a všeobecně platná směrnice, která by určovala beztrestné postupy optimalizace. Trestní postih by byl nutný ve chvíli, když by se ukázalo, že právní úkon, kterým by došlo ke snížení daňové povinnosti, je simulovaným právním úkonem.

Podle praxe není zatajení příjmu docíleného trestným činem posuzováno jako zkrácení daně ve smyslu §240. Pachatel by byl tímto donucen k přiznání jiné trestné činnosti, což je v rozporu s tím, že k doznání nesmí být obviněný donucován žádným způsobem.

Trestný čin zkrácení daně se posuzuje automaticky jako trestný čin úmyslný, přičemž není vyžadováno, aby se jednalo o úmysl přímý. Spáchání činu ve smyslu značného rozsahu znamená zkrácení daně nebo jiné povinné platby a vylákané výhody na některou z povinných plateb nejméně ve výši 500 000 Kč. Značným rozsahem lze rozumět celou neodvedenou daň, nebo rozdíl mezi daní odvedenou a daní, která měla být vyměřena. Dalším pojmem uvedeným v zákoně je spáchání činu ve velkém rozsahu, přičemž tento

pojem se odlišuje od spáchání činu ve velkém rozsahu částkou. U velkého rozsahu se jedná o hranici 5 000 000 Kč a výše.⁴⁵

⁴⁵ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*.

4 Praktická část

4.1 Korupce

4.1.1 Statistické šetření korupce

- **Národní statistika**

Policie České republiky pravidelně uveřejňuje na svých webových stránkách statistické přehledy kriminality. V nich jsou uveřejňovány statistické výkazy rozdělené podle kategorií trestných činů. Také Ministerstvo vnitra zveřejnila Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011-2012, kde shrnuje stav z posledních let.

Tabulka č. 1

Zjištěné a objasněné případy týkající se odhaleného korupčního jednání (rok 2000-2011)

Rok	zneužívání pravomoci veřejného činitele / úřední osoby		maření úkolu veřejného činitele / úřední osoby z nedbalosti		přijetí úplatku		podplacení		nepřímé úplatkářství		úplatkářství celkem	
	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.
2000	367	350	18	18	38	37	133	131	3	3	174	171
2001	390	381	18	18	28	28	171	171	4	4	203	203
2002	376	269	33	31	48	38	116	109	7	6	171	153
2003	384	324	23	23	49	42	102	101	4	4	155	147
2004	248	202	18	18	126	123	149	147	12	11	287	281
2005	212	167	19	18	39	32	94	92	5	5	138	129
2006	160	124	16	15	43	35	89	87	6	4	138	126
2007	187	112	16	14	40	34	62	58	1	1	103	93
2008	228	132	18	14	46	29	99	88	5	4	150	121
2009	204	137	14	9	38	27	75	68	8	8	121	103
2010	123	105	16	9	53	31	124	101	4	2	320	248
2011	122	84	23	22	85	61	169	148	13	9	412	324

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://www.mvcr.cz> a <http://www.policie.cz>

V tabulce č. 1 jsou uvedeny absolutní hodnoty korupčního jednání v počtech zjištěných a objasněných případů od roku 2000 do roku 2011. Nejvyšší počet zjištěných trestných činů bylo podle §158 zákona č. 140/1961 Sb., následně §329 zákona č. 40/2009 Sb. zneužívání pravomoci veřejného činitele/veřejné osoby.

Tabulka č. 2

Meziroční zhodnocení odhaleného korupčního jednání
Období od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2012

Rok	zneužívání pravomoci veřejného činitele / úřední osoby		maření úkolu veřejného činitele / úřední osoby z nedbalosti		přijetí úplatku		podplacení		nepřímé úplatkářství		úplatkářství	
	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.	zjištěno	objas.
2010	123	105	16	9	53	31	124	101	4	2	320	248
2011	122	84	23	22	85	61	169	148	13	9	412	324
změna	-1	-21	7	13	32	30	45	47	9	7	92	76
v %	-0,8%	20,0%	43,8%	144,4%	60,4%	96,8%	36,3%	46,5%	225,0%	350,0%	28,8%	30,6%

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z tabulky č. 1

V tabulce jsou zpracovány údaje z roku 2010 a 2011. Jedná se o meziroční zhodnocení počtu zjištěných a odhalených aktů úplatkářství. Nejvyšší počet případů byl zaznamenán v roce 2011, kdy bylo zjištěno 412 trestných činů a objasněno 324, což dělá 78,64% objasněných případů.

Graf č. 1

**Vývoj zjištěných a objasněných trestných činů úplatkářství
(2000 – 2011)**

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z tabulky č. 1

Z grafu č. 1 je zřetelně vidět vývoj ve sledovaných letech 2000 až 2011. K poklesu došlo mezi lety 2005 až 2009, poté následoval strmý nárůst zjištěných a k tomu navazujících případů korupčního jednání. Je vidět, že počet případů korupčního jednání od roku 2000 do roku 2009 zůstával relativně konstantní, až na výkyv v roce 2004 a nárůst počtu zjištěných a objasněných v letech 2010 a 2011. Z tohoto trendu nelze usuzovat, že se korupci pouze nedařilo odhalovat, když byl její stav na nižší úrovni, než v letech 2010 a 2011.

- **Mezinárodní srovnání**

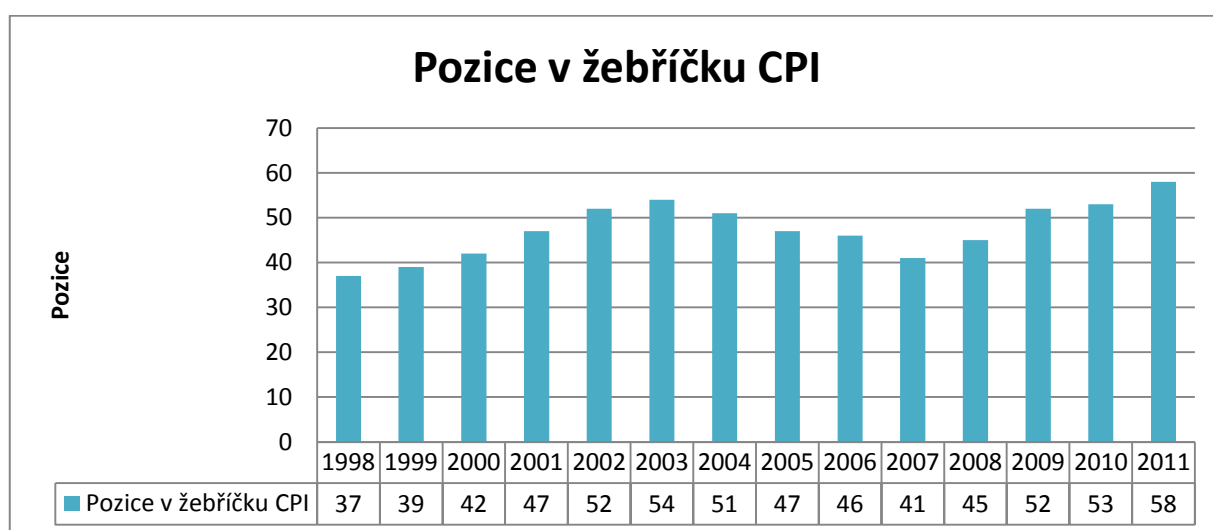
- **Index CPI**

Vysokou vypovídací hodnotu má tzv. index CPI. Jedná se o ukazatel vnímání korupce, který vydává každý rok mezinárodní nevládní organizace Transparency International. Poskytuje model srovnání s ostatními státy světa, kdy jsou země řazeny podle indexu CPI. Tento žebříček sestavuje Transparency International na základě hodnocení respondentů vnímání četnosti korupčního jednání, schopnosti vlády na něj reagovat jak legislativními kroky, tak i nelegislativními. Mezi nelegislativní mohou patřit různé protikorupční propagační materiály webové stránky, telefonní linky, kam lidé mohou korupci nahlásit, podpora neziskových protikorupčních organizací, spolupráce s nimi, ochrana whistleblowerů atd.

V aktuálním žebříčku indexu CPI se Česká republika umístila až na 58. místě. Z hlediska regionu EU a západní Evropy se Česká republika umístila na 24. místě ze 30. Toto nelichotivé umístění odráží stav síly korupce. Jedná se o 3. nejzkorumpovanější zemi v EU.

Graf č. 2

**Pozice v žebříčku metody indexu CPI České republiky
(1998 – 2011)**

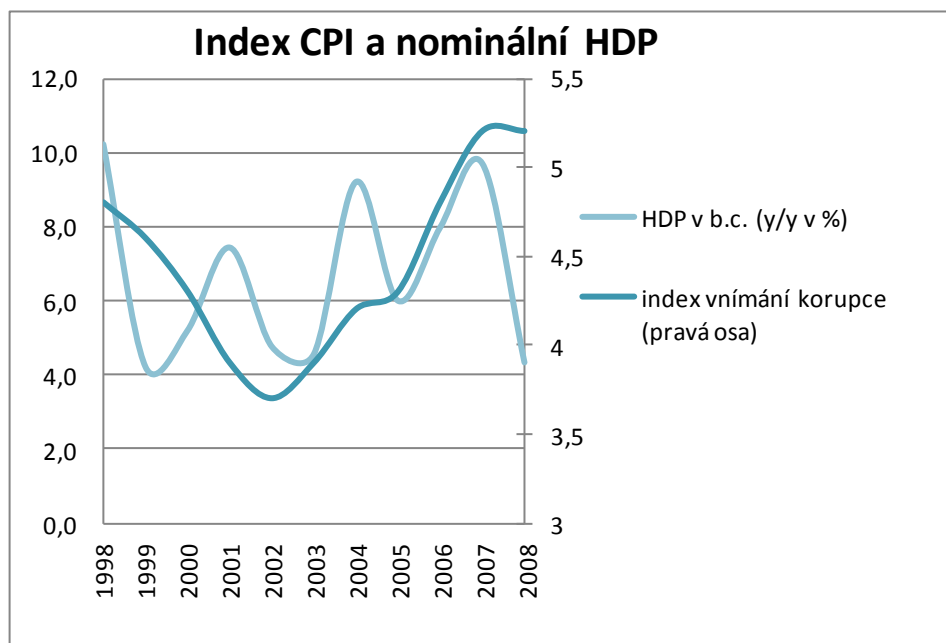

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://old.transparency.cz/>

Česká republika měla nejlepší umístění v žebříčku metody indexu CPI v roce 1998, kdy dosáhla 37. místa a v roce 2007 se dostala na 41. místo. Po mírném zlepšování v letech 2007 a 2008 se opět dostává do pozice jednoho z nejvíce zkorumpovaných států v Evropské unie. Tento vývoj je ovlivněn i hodnotami dosahovaného HDP.

Graf č. 3

**Vztah indexu CPI a nominálního HPD
(1998 – 2008)**

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://www.old.transparency.cz> a <http://www.czso.cz>

Graf č. 3 ukazuje souvislost se stavem ekonomické výkonnosti a korupčního jednání. Vnímání korupčního jednání se zlepšuje s konjunkturou ekonomického vývoje, přičemž je zřetelné mírné zpoždění reakce. Prozatím nejlepší situace nastala v letech 2007 a 2008, kdy

HDP značně vzrostl, tak i index CPI vzrostl nad hodnotu 5, což byly nejlepší výsledky za poslední období.

Metoda CPI pouze napomáhá vyjádření síly korupčního jednání v jednotlivých zemích. Průzkumy nemohou být založeny na empirických datech, protože korupci není možné hodnotit na základě počtu odhalených a objasněných trestných činů. Tento ukazatel by nezahrnoval komplexní stav korupce v daných státech. Jednalo by se tak o pouze malé procento odhalených trestných činů. Index CPI je založen na subjektivním hodnocení korupčního jednání osob, které jsou této realitě denně vystaveni. Proto je možné říci, že se jedná o index s relativně vysokou vypovídací hodnotou, podle kterého lze objektivně zjistit vnímání a odvodit stav korupce.

4.1.2 Případová studie – kauza Biolih

- **Kauza „Biolih“**

Kauza „Biolih“ je jednou z nejznámějších korupčních afér v České republice, která prosákla na veřejnost na konci května roku 2006, jen několik dní před parlamentními volbami, díky tzv. Kubiceho zprávě.

Kubiceho zpráva

Kubiceho zpráva jsou dokumenty dnes již bývalého ředitele Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (dále jen ÚOOZ) plk. Jana Kubice. Dne 29. května 2006 se obrátil s těmito dokumenty na Výbor pro obranu a bezpečnost. Jednalo se o výbor poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, v letech 2006 – 2010 byl předsedou Jan Vidím. Obsahem této zprávy (až později ji média označila jako „Kubiceho zprávu“) byly informace o tom, že organizovaný zločin pronikl až do státní správy.⁴⁶

Kubiceho zpráva obsahovala odkazy na 3 různé kauzy. Všechny z nich měly být ovlivňovány:

První z nich s názvem „**POKR**“ bylo vyšetřování vraždy poněkud kontroverzního podnikatele Františka Mrázka, který byl před rokem 1989 obžalován a odsouzen za hospodářské delikty. Po revoluci byl nepravomocně odsouzen za daňové úniky, spolu s Tomášem Pitrem a Miroslavem Provodem. Dne 25. 1. 2006 byl zastřelen jedinou ranou do srdce. Pachatel nebyl odhalen.

Druhou byla kauza „**LORETA**“, která měla objasnit pokusy o podvod na společnosti Čepro, která vznikla 1. 1. 1994 privatizací státního podniku Benzina.

Třetí kauzou byla „**ANTROPOID**“, kdy ÚOOZ objasňovala vraždy ruskojazyčných skupin a tím se dostala až ke korupci v souvislosti s biopalivy a veřejnými zakázkami. Vedená pod spisovou značkou ČTS: ÚOOZ-85/V-7-2005.⁴⁷

⁴⁶ VÝBOR PRO OBRANU A BEZPEČNOST. *Zápis ze 72. mimořádné schůze.*

⁴⁷ ÚOOZ. *Kubiceho zpráva.*

Kauza Antropoid se dělí na další 3 linie korupčního jednání:

1. Úplatek 15 milionů Kč od zástupců firmy Bioferm - Lihovar Kolín, a. s.
2. Úplatek 0,5 milionu Kč od Miloše Červenky
3. Úplatek 400 000 Kč pro Jana Hanáčka

Osoby spojené s kauzou Antropoid:

Dr. Josef Láznička – v době vyšetřování tajemník Státního fondu dopravní infrastruktury na Praze 9. Byl obviněn z trestného činu přijímání úplatku § 160/1, 3 a) trestního zákona.

Ludmila Schwarzová – v době vyšetřování vedoucí kanceláře náměstka dopravy Pospíchala. Byla obviněna z trestného činu přijímání úplatku § 160/1, 3 a) trestního zákona.

Ing. František Vybíral – olomoucký lobbista, před rokem 1989 byl členem ČLA v hodnosti major, působil v SSSR, kde oficiálně vystudoval Vysokou školu politického zaměření, po roce 1990 opouští armádu. Byl obviněn z trestného činu přijímání úplatku podle § 160/1, 4a) a z trestného činu podplácení podle § 161/1, 2a) trestního zákona ve spolupachatelství dle § 9 odst. 2 trestního zákona.

Jaromír Janata – v době vyšetřování představitel firmy Bioferm Kolín, a. s., který byl obviněn z trestného činu podplácení dle § 161/1, 2a) trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona.

Ing. Rostislav Polák – v době vyšetřování představitel firmy Bioferm Kolín, a. s., který byl obviněn z trestného činu podplácení dle § 161/1, 2a) trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona.

Josef Jurka – lobbista, který byl obviněn z trestného činu přijímání úplatku podle § 160/1, 4a) trestního zákona ve formě pomoci podle § 10 odst. 1c) trestního zákona.

Jan Hanáček – v době vyšetřování ředitel kabinetu 1. místopředsedy Vlády ČR Ing. Zdeňka Škromacha. Obviněn nebyl.

JUDr. Miloš Červenka – v době vyšetřování realitní makléř, majitel firmy MCA, a. s., obviněn z trestného činu podplácení dle § 161/1, 2a) trestního zákona.⁴⁸

⁴⁸ ÚOOZ. *Kubiceho zpráva*.

V roce 2003 padlo v EU rozhodnutí o povinném přimíchávání bioethanolu do nafty a benzínu. Přesněji řečeno, směrnici schválil Evropský parlament a Rada EU s ohledem na strategii Společenství pro udržitelný rozvoj. Evropská směrnice č. 2003/30/ES začala platit začátkem roku 2007, ale nebyl v ní uveden postup, jak se měly státy zachovat při zadávání zakázek.⁴⁹ Grossova vláda rozhodla, že v České republice bude potřeba k výrobě a distribuci bioethanolu licence. Tento poněkud kontroverzní krok následně vedl ke korupčnímu jednání. Vláda svůj postoj nijak neobjasnila. Toto rozhodnutí nelibě nesla i EU, která se k němu i kriticky vyjadřovala, nicméně nikdo ve vládě na tyto výtky nereagoval. Jestliže v oblasti, kde je možné fungování veřejné soutěže, je nastolen monopol, je jasné, že se tím vytvoří prostředí s korupčním potenciálem.⁵⁰

Průběh kauzy Biolih

V kauze Biolih bylo obviněno několik lidí z úplatků. Na jejich stopu se elitní policejní útvar dostal přes vraždu dvou Rusů, otce a syna Žoreze a Alexandra Monosovovy, kteří v dubnu 2004 přicestovali do Karlových Varů za účelem nákupu nemovitostí či zhodnocení finančních prostředků na účtech vedených v České republice v celkové hodnotě cca 1 mld. USD. Jejich zmizení iniciovalo vyšetřování a následovalo zjištění, že jejich účty byly vyčerpány. Těla dvou zavražděných Rusů byla nalezena na počátku roku 2005 na Karlovarsku. Při vyšetřování této vraždy policisté narazili na osobu Františka Vybírala, který měl vazby na ruskojazyčný organizovaný zločin, na podnikatele, ale i na pracovníky státní správy.⁵¹

Sledováním Vybírala začali detektivové prověřovat i některé jeho kontakty na osoby pohybující se ve státní správě. Akce **Antropoid** byla zahájena po 5 měsících vyšetřování skupiny lidí v souvislosti s výrobou biopaliv. V březnu roku 2005, v Praze, Olomouci, Kolíně, Žďáru nad Sázavou a Velkém Meziříčí bylo zadrženo 7 osob podezřelých z úplatkářství. Dva byli z firmy Bioferm - Lihovar Kolín, a. s., jeden z nich tehdejší

⁴⁹ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/30/ES*

⁵⁰ SPURNÝ, J. *Biolih jde k ledu.*

⁵¹ LIDOVÉ NOVINY. *Vražda Mrázka souvisí s kauzou biolih.*

generální ředitel Jaromír Janata a jeho kolega Rostislav Polák, kteří se přes Vybírala a ještě jednoho muže snažili ovlivnit výběrové řízení či přidělení výrobní licence biopaliva s cílem uzavření kontraktu.⁵²

Dne 16. 12. 2005 měl podle Kubiceho zprávy Vybíral dostat úplatek ve výši 15 000 000 Kč na účet své dcery. Ale nezjistilo se, do číh rukou se celá tato částka měla dostat. Úplatky, v řádech milionů korun, Jaromíra Janaty a Rostislav Poláka měly směřovat do resortu dopravy tak, aby ovlivnily nová pravidla pro výrobu bioethanolu. Podle policejních odposlechnů byla část peněz nezjištěným způsobem skutečně předána. A to nejméně 1 000 000 Kč Ludmile Schwarzové a Josefu Lázničkovi s cílem ovlivnění licence. Mezi zadrženými byli právě Ludmila Schwarzová a Josef Láznička, které měl Vybíral uplácet, Miloš Červenka, František Vybíral, Jaromír Janata, Rostislav Polák, Jan Hanáček (poradce tehdejšího místopředsedy vlády Jana Škromacha). Poslední zmíněný měl Vybíralovi podávat informace o státních zakázkách (různá výběrová řízení na stavební zakázky) a o rozhodnutích státu ve věcech veřejných.

Červenka nebyl spojen s biopalivy, nicméně přes Vybírala měl uplácet Policii ČR. Nemělo se jednat o malou částku, měla dosahovat výše 0,5 milionu Kč. Korupční jednání dosahovalo až na ministerstvo dopravy – na úředníky Josefa Lázničku a Ludmilu Schwarzovou a na ministerstvo zemědělství. František Vybíral fungoval jako prostředník, disponoval mnoha kontakty na úředníky státní správy, ale i na podsvětí, distribuoval peníze do těch „správných rukou“. K uplácení využil svou milenku, která byla dříve v mileneckém poměru s policistou z útvaru ÚOOZ, kterého poté Vybíral kontaktoval s cílem zajištění informací o sledovaných aktivitách Miloše Červenky. Tento policista poté kontaktoval své nadřízené a byl proveden předstíraný převod věci. Vybíral byl důležitým článkem řetězu, který začínal u podnikatelů a končil u úředníků státní správy.⁵³

Dne 18. 4. 2006 policejní prezident zakázal ÚOOZ poskytovat jakékoliv informace o vyšetřování kauz „Antropoid“ a „Poker“, čili vyšetřování biolihu a vraždy Mrázka. Zákaz

⁵² Lidové noviny. *Vražda Mrázka souvisí s kauzou biolih.*

⁵³ ÚOOZ. *Kubiceho zpráva.*

přišel až po spojení těchto dvou případů. Již v tu dobu měli vyšetřovatelé na své mušce další podezřelé z úplatkářství v rozsahu několika milionů.

Poněkud sporným bodem celého vyšetřování je v květnu 2006 zásah inspekce ministerstva vnitra proti klíčovému vyšetřovateli případu „Biolíh“ a vraždy podnikatele Mrázka. Bylo oznámeno, že je podezříván z falšování dokladů o služebních cestách, ale později se objevila informace, že i ostatní pracovníci tohoto elitního útvaru jsou podezříváni ze závažnějších deliktů, které měly být odhaleny hloubkovou kontrolou. Také byla vyměněna další důležitá osoba ve vyšetřování – státní zástupce Martin Omelka a to z důvodů reorganizačních. Kubice tvrdil, že kauza Biolihu je ovlivněna politicky a jeho útvar čelí snaze zahlazení důkazů. Poté zažádal o slyšení před poslanci Výboru pro obranu a bezpečnost, kde chtěl svá tvrzení doložit zprávou, která obsahovala popis proniknutí organizovaného zločinu do státní správy. Avšak v ní nebyl žádný konkrétní důkaz proti konkrétní osobě.⁵⁴

Usnesením ze dne 6. 3. 2006 bylo zahájeno trestní stíhání proti Františku Vybíralovi, Ludmile Schwarzové, Josefu Lázničkoví, Jaromíru Janatovi, Rostislavu Polákovi a Josefu Jurkovi.⁵⁵

V červenci roku 2007 bylo zastaveno trestní stíhání všech obviněných obvodní zástupkyní pro Prahu 1 Janou Hercegovou, přičemž se v kauze 15 milionové korupce mělo jednat pouze o půjčku, kterou František Vybíral údajně řádně splácel a nechal zastavit svůj dům, který měl ještě vyšší hodnotu. Toto zastavení bylo posvěceno i nejvyšší státní zástupkyní Renatou Veseckou.

Na počátku roku 2008 ovšem v této kauze nastal obrat, kdy nejvyšší státní zástupkyně Renata Vesecká případ otevřela, ovšem s rozdílem, že se již nejednalo o 6 obviněných, nýbrž pouze o jednoho a to právě Františka Vybírala, který byl obviněn nikoliv z úplatkářství, ale z podvodu. Případ od ÚOOZ převzali detektivové ze středočeské kriminálky.⁵⁶

⁵⁴ LONKOVÁ, Sabina. *Kauza biolíh: Pravdu zná jen Kubice.*

⁵⁵ ÚOOZ. *Kubiceho zpráva.*

⁵⁶ ČTK. *Kubiceho zpráva.*

ÚOOZ nechtěli nechat kauzu Biolihu vyšumět a tak se znovu snažili otevřít další linii případu ohledně podezření z korupce Františka Vybírala a Miloše Červenky. Tento případ se týkal uplácení policistů. Vybíral měl přijmout úplatek od Červenky a to za účelem koupě třístránkového spisu, který měl být na Červenku veden. Na jaře roku 2008 bylo stíhání zastaveno Vrchní státním zastupitelstvím, protože případ měl mít procesní nedostatky a to by neobstálo u soudu, mimo jiné i důkaz byl získán nepřípustnou provokací.

To se ovšem nelíbilo Nejvyššímu státnímu zastupitelství (dále jen NSZ), konkrétně Renatě Vesecké, která se rozhodla případ znovu otevřít. NSZ se rozhodlo k znovu prošetření případu z důvodu procesních chyb a chtělo doplnit důkazní materiál.

V dubnu 2009 pražské Vrchní státní zastupitelství podalo obžalobu, kterou ovšem soud vrátil k došetření. V polovině listopadu roku 2010 podalo další, kterou již soud přijal a oba tak čekají na soud.⁵⁷

Jaromír Janata v roce 2010 vysoudil od Ministerstva spravedlnosti za nezákonnou vazbu odškodné 754 548 Kč a úroky z prodlení, což nakonec dělalo zhruba 900 000 Kč. Dále požadoval dalších 48 000 000 Kč jako náhradu za psychickou újmu a další částku za ušlou mzdu a náklady na advokáta. Tento požadavek obvodní soud zamítl, protože ještě neplatil zákon, podle kterého by mohl mít nárok kvůli nezákonnému postupu na nemajetkovou újmu.⁵⁸

Snaha o potrestání úplatkářství vešla v niver. Žádná osoba zatím nebyla odsouzena, dvě z nich čekají na soud. Zbylé 4 byly zproštěny veškerých obvinění, Jaromír Janata vysoudil téměř 1 milion korun za nezákonnou vazbu a o další miliony se soudit chystá.

⁵⁷ ČTK. *Kubiceho zpráva.*

⁵⁸ VACULÍK, Radim. *V kauze biolih soud potvrdil odškodné, může stát dalších 50 miliónů.*

4.2 Nelegální práce

4.2.1 Statistické šetření nelegální práce

Nelegální práce neboli práce na černo či nedeklarovaná práce je velkým problémem všech vyspělých ekonomik. Problémem je šetření rozsahu tohoto fenoménu, jedná se téměř vždy pouze o odhady výše nelegální práce. Výjimku tvoří dotazníková šetření, která ale pouze obsahují výzkumný vzorek a nelze takové výzkumy vztáhnout na celou populaci. Ještě před novelou zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti lidé pobírající podporu v nezaměstnanosti, rodiče na mateřské dovolené si mohli přivydělávat.

Tabulka č. 3

Počet osob pracujících na černo v ČR v letech 1995 – 2004 a jejich predikce do roku 2010

Celkem respondentů	1995	1997	1999	2000	2002	2004	2005	2008	2010
Průzkum 2000									
tis. osob	1049		1384	1719	1969	2226	2357	2691	2903
v %	15,80%		20,30%	25,11%	28,60%	31,90%	33,60%	38,00%	41,00%
Průzkum 2002									
tis. osob		1557		1773	1645	1863	1901	1997	2039
v %		23,09%		25,89%	23,90%	26,69%	27,10%	28,20%	28,80%
Průzkum 2004									
tis. osob			1513		1597	1493	1487	1558	1579
v %			22,19%		23,20%	21,39%	21,20%	22,00%	22,30%

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*.

Tabulka č. 3 obsahuje údaje získané na základě sebehodnocení 1586 respondentů, kteří se účastnili 3 průzkumů prováděných v letech 2000, 2002 a 2004, pomocí dotazníkového šetření. Hodnoty uváděné tučnou kurzívou jsou předpokládané hodnoty samotnými respondenty v následujících letech. Výzkumu se účastnily osoby ve věku 15 – 65 let. Z výsledků třetího výzkumu je vidět, že na základě vzestupu ekonomické

úrovně klesala úroveň práce na černo. Predikce v roce 2010 vzhledem k prvnímu a druhému výzkumu klesla téměř o polovinu. Z toho lze odvodit, že existuje mírná závislost nelegální práce a ekonomické úrovně České republiky.

Tabulka č. 4

**Odhad nedeklarovaného příjmu v letech 2000 a 2002 v České republice
(v % a v Kč)**

Výše nepřiznaného příjmu (v tis. Kč)	% Dospělého obyvatelstva		Celkový objem nedeklarovaných příjmů (v mld. Kč)	
	2000	2002	2000	2002
Do 10 000 Kč	13,4	26,5	6,9	13,7
10 001 - 15 000 Kč	4,1	2,2	3,5	1,9
15 001 Kč - 20 000 Kč	4,3	0,8	5,1	1
20 001 Kč - 25 000 Kč	2,1	0,8	3,2	1,2
Více než 25 001 Kč	14,4	18,3	39,4	50,4
Nedeklarovaný příjem celkem	38,3	48,6	58,1	68,2

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo.

V tabulce č. 4 je uveden přepočtený odhad celkového nedeklarovaného příjmu v letech 2000 a 2002 podle výše nepřiznaného příjmu. Nejvíce respondentů v roce 2000 bylo s nepřiznaným ročním příjmem nad 25 001 Kč. Na rozdíl od roku 2002, kdy největší podíl byl v kategorii do 10 000 Kč ročního příjmu. I přes relativně vysoké rozdíly v procentuálním zhodnocení a odhadu celkového objemu nedeklarovaných příjmů není tento vztah přímo závislý. Největší objem zatajených příjmů je v kategorii více než 25 001 Kč, kdy dosahuje téměř 74% celkového nepřiznaného příjmu.

Tabulka č. 5

**Odhad sociálních struktur osob pracujících nelegálně a nelegálních příjmů
v roce 2000**

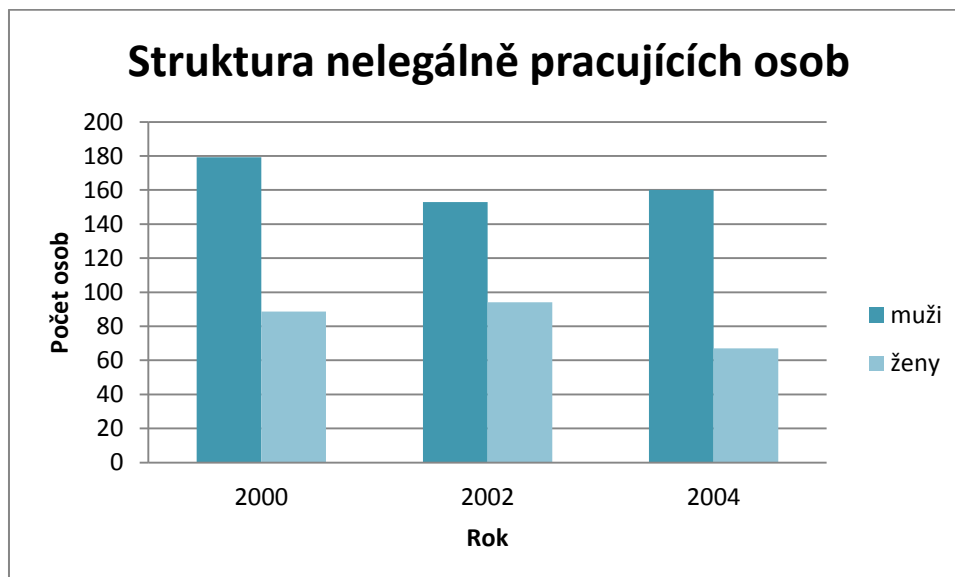
Struktura	Celkový počet osob (v tis.)	Osoby pracujících nelegálně (v tis.)	Nelegální práce v %	Podíl na celk. počtu nelegálně pracujících	Nelegální příjmy v mld. Kč	Průměrný roční neleg. příjem	Průměrný měsíční neleg. příjem
Zaměstnanci	4023	1547	38,45%	59,00%	36,4	23 529 Kč	1 961 Kč
OSVČ	708	446	62,99%	17,01%	9,1	20 404 Kč	1 700 Kč
Nezaměstnaní	470	262	55,74%	9,99%	6,7	25 543 Kč	2 129 Kč
Důchodci	1201	157	13,07%	5,99%	2	12 706 Kč	1 059 Kč
Studenti	427	157	36,77%	5,99%	2,8	17 789 Kč	1 482 Kč
Ženy v domácnosti	0	53	0,00%	2,02%	1,1	20 952 Kč	1 746 Kč
Celkem	6847	2622	38,29%	100,00%	58,1	22 150 Kč	1 845 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo.

Tabulka č. 5 ukazuje strukturu sociálního rozvrstvení obyvatel pracujících nelegálně. Největší počet nelegálních pracovníků je v kategorii zaměstnanců. Činí 59% na celkovém počtu nelegálně pracujících. Žádná jiná skupina se tomuto číslu neblíží. Z hlediska průměrných měsíčních nelegálních příjmů jsou na prvním místě nezaměstnaní, kteří odhadem pobírali 2 129 Kč. Hned za nimi jsou zaměstnanci. V průměru si nelegální pracovník přijde za rok na 22 150 Kč. Je nutné si uvědomit, že tato čísla jsou pouze za období jednoho roku a jde o odhady. Z hlediska novely zákona o zaměstnanosti je možné predikovat, že v reakci na tuto skutečnost by se nelegální práce mohla snížit. To ovšem také ovlivní výše daně z příjmů, která má úzkou návaznost na hodnoty nelegální práce. Čísla mluví jasně o tom, že největší podíl na trhu nelegální práce tvoří pracovníci, kteří jsou ekonomicky aktivní na oficiálním trhu.

Graf č. 4

**Struktura nelegálně pracujících osob podle pohlaví roky 2000, 2002, 2004
(v počtu osob)**

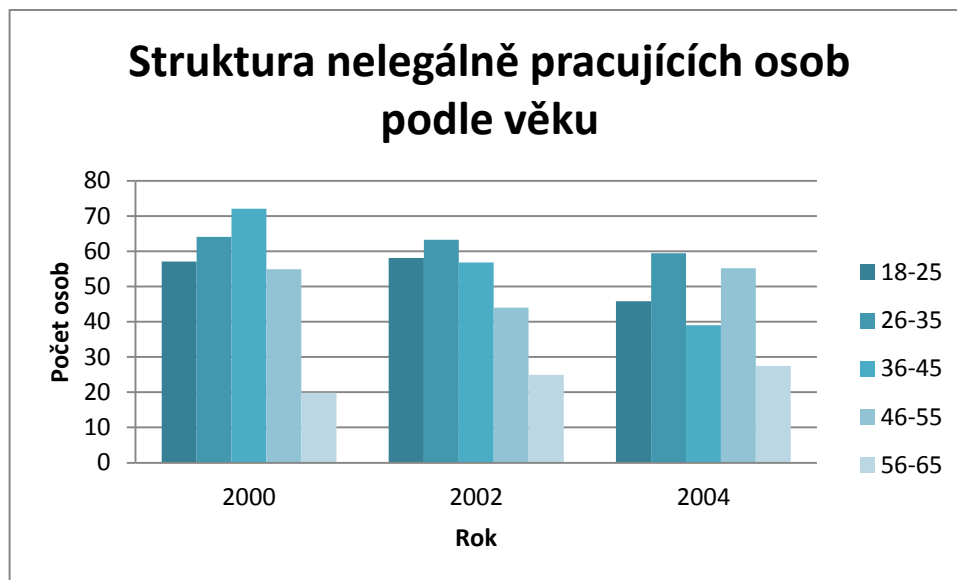
Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo.

Z grafu č. 4 je zřejmé, že rozdíl v pohlaví jako znaku ovlivňujícího míru nelegální práce je velice výrazný. Tento fakt byl potvrzen všemi třemi průzkumy, přičemž poměr mezi pohlavími dosahuje zhruba poměru 1:2 ve prospěch mužů. Výsledek může být mimo jiné dán i základní strukturou a nastavením hodnot v českých domácnostech a to takovým, že muži jsou hlavním článkem, který vydělává peníze.

Graf č. 5

Struktura nelegálně pracujících osob řazená podle věku v letech 2000, 2002, 2004)

(podle počtu osob)

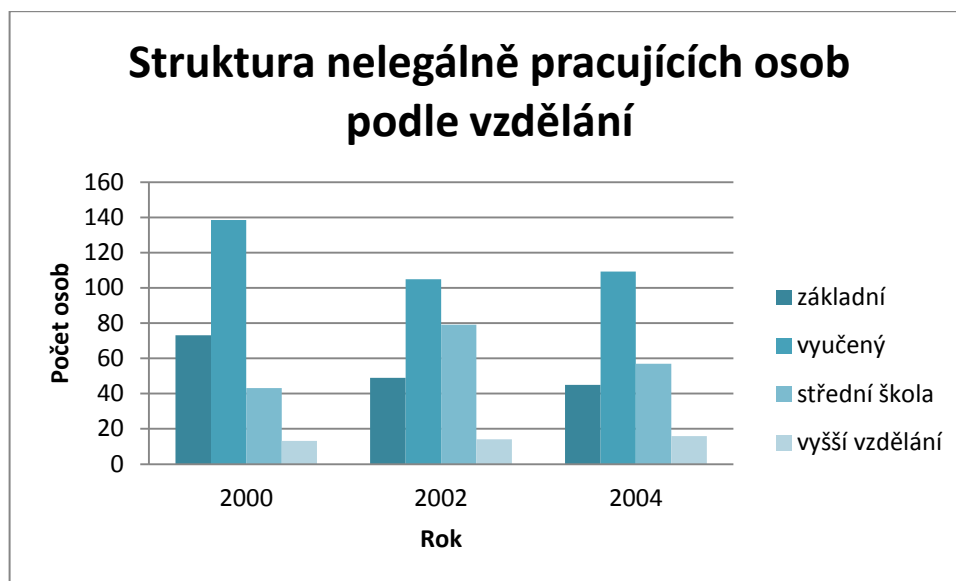

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*.

Zatímco v předchozím grafu se potvrdila totožná tendence s rozložením mužského a ženského pohlaví v závislosti na nelegální práci ve všech sledovaných letech, u struktury vytvořené podle věku nastal v roce 2004 mírný zvrat, kdy u věkové kategorie 36-45 let nastal mírný pokles počtu nelegálně pracujících osob. Nejméně zastoupenou skupinou je věková kategorie 56-65. U ostatních věkových skupin jsou hodnoty vyrovnané, není zde žádná, která by výrazněji dominovala nad zbylými.

Graf č. 6

Struktura nelegálně pracujících osob podle míry dosaženého vzdělání v letech 2000, 2002, 2004
(v počtu osob)

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo.

Tak jako u grafu č. 4, i zde jedna kategorie výrazně převyšuje všechny ostatní. Jedná se o osoby s výučním listem, kdy největší rozdíl mezi ostatními kategoriemi byl v roce 2000. V následujících dvou průzkumech se již postupně začaly přibližovat osoby vyučené a se středním vzděláním. Tento trend je možné přisoudit i mírnému zvyšování počtu obyvatel se s maturitním vysvědčením. Nejméně zastoupenou kategorií ve struktuře nelegálně pracujících osob podle vzdělání jsou osoby s vyšším vzděláním. To lze vysvětlit vyššími platy, tudíž menší potřebou přivýdělku. Z grafu lze tedy vyvodit, že nejvíce pracujících osob na černo je u oborů s nižší kvalifikační prací. Ovšem do budoucna je možné předpokládat, že se tento trend přesune spíše k náročnějším oborům.

4.2.2 Případová studie – akce Melta

- **Akce „Melta“**

Akce „Melta“ je kauza spojená se jmény 18 policistů, kteří vykonávali nelegální práci. Případ vyšetřovala zhruba stovka inspektorů.

Dne 31. 7. 2011 tisková mluvčí Radka Sandorová uvolnila informace o akci Inspekce Policie České republiky s krycím názvem „Melta“, při níž byli na 18 policistů několik měsíců nasazeni inspektoři. Většina z policistů byla z Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, jeden byl z Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, ten působil na vedoucí pozici a poslední byl z Inspektorátu cizinecké policie Praha Ruzyně. Blíže nespecifikovaný policista tuto činnost řídil a posílal své kolegy na konkrétní akce.

Policisté zajišťovali za úplatu různé služby pro filmaře. Většinou se jednalo o nelegální práci, při které používali služební stejnokroj, avšak s falešným identifikačním číslem, služební zbraň nebo její plastovou napodobeninu. Několikrát se stalo, že se na ně obraceli i občané, těm ale byla pomoc odmítnuta. Zneužívali také policejní informační systém registru vozidel kvůli zjišťování informací o majitelích motorových vozidel, kteří parkovali na místě natáčení. Aby mohli vykonávat nelegální práci, často se uvolňovali ze služby. Občas se stalo, že pracovali načerno v kuse i 36 hodin, načez pak nastupovali do služby. Za svou práci získávali odměnu v minimální výši 2 000 Kč, přičemž si někteří z nich přišli až na stovky tisíc korun navíc.

Všichni policisté byli obviněni nakonec pouze z úplatkářství podle §331 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku, nikoliv podle §5 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.⁵⁹

⁵⁹ SANDOROVÁ, Radka. INSPEKCE POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Inspekce ukončila akci „MELTA“*.

4.3 Daňové úniky

4.3.1 Statistické šetření daňových úniků

Následující data jsou čerpána ze statistik Policie ČR, která si vede svou evidenci všech trestných činů.

Tabulka č. 6

Statistika krácení daní za období let 2008 – 2011

Rok	Zjištěno	Objasněno			Spácháno recidivisty
		Počet	Dodatečně	Celkem v %	
2008	725	363	87	62,07%	131
2009	574	269	147	72,47%	117
2010	601	284	146	71,55%	108
2011	704	362	154	73,30%	144

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://www.policie.cz>

Tabulka č. 7

Přehled počtu daňových kontrol a doměřených částek v Kč v roce 2010

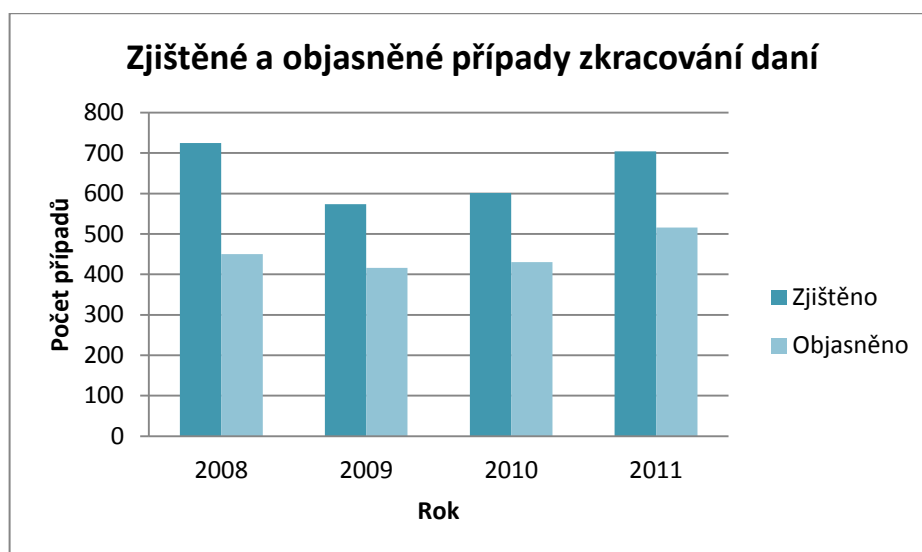
Typ daně	Počet daňových subjektů	Počet kontrol	Doměřeno v Kč	Podíl kontrol
Daň z přidané hodnoty	532 055	17 144	5 949 126 392	3,22%
Daň z příjmů PO	462 340	10 259	1 342 598 473	2,22%
Daň z příjmů FO	2 536 363	25 705	895 489 129	1,01%
Daň z příjmů zvl. sazba (§ 36)	404 511	3 905	45 697 393	0,97%
Daň z nemovitostí	3 899 162	5 928	10 829 877	0,15%
Daň dědická darovací a z přev. nem.	275 936	58	-4 140	0,02%
Daň silniční	828 378	6 821	27 112 065	0,82%
Celkem	8 938 745	69 820	8 270 849 189	0,78%

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://cds.mfcr.cz/>

Počet daňových subjektů neodpovídá počtu evidovaných. Jedná se o aktivní subjekty, které jsou ekonomicky aktivní ve sledovaném období, konkrétně v roce 2010. Podle údajů Ministerstva financí z celkového počtu 69 820 daňových kontrol nebylo odvedeno přes 8 mld. Kč do státní kasy. Nejvíce kontrol proběhlo v roce 2010 u subjektů, které platí daň z přidané hodnoty, u fyzických a u právnických osob. Nejvyšší suma byla doměřena u daně z přidané hodnoty, kdy se jednalo o částku dosahující téměř 6 mld. Kč. Nejméně kontrol se provádí u daně dědické, darovací a z převodu nemovitostí, kdy proběhlo pouze 58 kontrol, které nezjistily krácení daní, naopak nadhodnocení daně.

Graf č. 7

Zjištěné a objasněné případy týkající se zkracování daní za rok 2008 – 2011

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat z tabulky č.6

Nejvyšší hodnoty zjištěného krácení daní jsou patrné v roce 2008, rok 2009 znamenal snížení. Nicméně se opět postupně začalo toto číslo postupně zvyšovat. Je možné, že tento trend byl z části způsoben zvyšováním daňové povinnosti. U objasněných případů se úspěšně zvyšuje procentuální podíl objasněných případů na zjištěných, což je zřejmé z tabulky č. 6, kdy největší podíl objasněných případů byl v roce 2011, nejhorší pak ze sledovaného období v roce 2008.

Tabulka č. 8**Stíhané osoby podezřelé ze zkrácení daně v období 2008 – 2011**

Rok	Zjištěno	Stíháno, vyšetřováno			Škody (v tis. Kč)
		celkem	z toho recidivisté	celkem v %	
2008	725	515	119	71,03%	6 410 370
2009	574	500	118	87,11%	2 780 582
2010	601	545	111	90,68%	4 510 534
2011	704	547	138	77,70%	3 361 121

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat na <http://www.policie.cz>

Stíhání počtu obviněných osob je na první pohled v průběhu let 2008 až 2011 relativně stálý. V propočtu spolu se zjištěnými případy vyšlo najevo, že se v letech 2009 a 2010 celkem významně zvýšila úspěšnost při objasnění trestného činu zkrácení daně. Podle policejních statistik se škody vyšplhaly až do miliardových částek, v roce 2011 významně tato suma poklesla.

Informace zjištěné daňovou kontrolou v roce 2010 vedly k vyšetřování a stíhání osob, které měli podíl na zkrácení daně. Jednalo se o 545 stíhaných s celkovou škodou 4,5 mld. Kč.

4.3.2 Případová studie – kauza LTO

- **Kauza lehké topné oleje (LTO)**

Kauza lehkých topných olejů se odehrávala v Československu, následně pak České republice v letech 1990 až do roku 1996. Zjednodušeně řečeno, v této kauze šlo o prodej dovážené motorové nafty, která byla oficiálně na hranicích deklarována jako lehký topný olej, nebyla za ni placena spotřební daň a poté byla prodávána jako motorová nafta. A zpětně byla motorová nafta vyvážena do zahraničí (při dovozu původně deklarovaná jako LTO), tudíž jim byly vypláceny peníze na spotřební daň. Na povrch se tyto daňové úniky dostaly již v polovině 90. let.

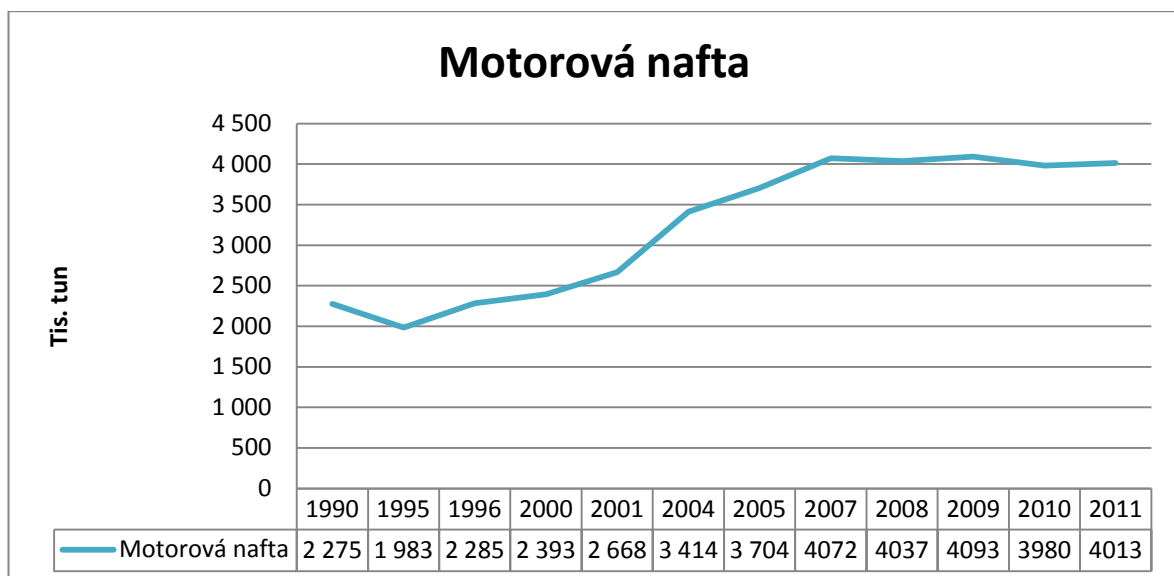
Policie ČR začala tento případ vyšetřovat na začátku 90. let, kdy ji na skutečnost převozů lehkých topných olejů upozornily České dráhy, které tuto činnost evidovali od roku 1992. V tu dobu do České republiky proudily vagony se statisíci tun ropných produktů, které byly vždy pod různými jmény. Nejčastěji pak jako lehké topné oleje nebo plynové oleje. Policie si nejdříve myslela, že se jedná o šizení na jakosti produktu, nikoliv že jde o daňové podvody. Náklady s oleji byly postupně rozváženy po republice a ještě na železnici jim bylo změněno označení na takové, které odpovídalo názvu pohonné hmoty vznětových motorů, čili motorová nafta a poté byly rozváženy do čerpacích stanic. Vždy se jednalo o produkty, které byly deklarovány podle celního sazebníku jako produkty, u nichž se nehradila spotřební daň, časem zcela minimální.⁶⁰

⁶⁰ LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*.

Graf č. 8

Prodej pohonných hmot v České republice v letech 1990 – 2011

(v tis. tun)

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím dat <http://www.ceppo.cz> a <http://www.cenia.cz>

Podle zjištění Policie ČR byl rozsah dovozů v letech 1992 až 1994 zhruba 1 500 000 tun. Přičemž se jednalo o spodní hranici rozsahu. Z grafu č. 8 je vidět, že prodej motorové nafty v roce 1990 se pohyboval kolem 2 275 000 tun. Hrubým odhadem je tedy zřejmé, že přes 20% prodeje pocházelo z původně deklarovaných produktů s označením LTO. Daňové úniky tedy dosahovaly ročně miliardových částek.

Princip daňových úniků

Produkty nazývané lehké topné oleje byly parametry kvality totožné s motorovou naftou. Daňový podvod tkvěl v tom, že LTO se do ČR dováželo bez zátěže spotřební daně, tudíž rozdíl 12 Kč mezi cenou motorové nafty a LTO šel do kapes dovozcům. Policie začala tento případ dokumentovat jako trestný čin kráčení daně, poplatku a jiné dávky podle zákona č. 589/1992 Sb., trestní zákoník §148, po novelizaci trestního zákoníku tento paragraf odpovídá paragrafu v zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §240. Skutková

podstata tohoto trestného činu označovala zkrácení daně za jednání každé osoby, která úmyslně způsobila, že nebyla odvedena a vybrána ve větším rozsahu. Problémem bylo, že výklad ministerstva financí nemohl být použit, jelikož by se ministerstvo cítilo poškozeno jen ve chvíli, kdy by daň byla stanovena plátcí a od něj byla vybrána. V případě spotřební daně byl plátcem výrobce nebo dovozce. Jenže dovoz produktu se uskutečňoval pod pojmem lehký topný olej nebo topný plyn, nikoliv pod označením motorová nafta, jak byl následně LTO prodáván. V případě, že by LTO byl prodáván jako pohonná hmota, musel by být daněn. Jenže na to si dovozci dávali pozor a odběratelům na fakturu neopomněli dávat razítko s textem, že zboží nesmí být používáno jako pohonná hmota do spalovacích motorů. Nebyl znám dovozce, nebylo možné dokázat, že věděl o prodeji LTO jako pohonné hmoty, tudíž podle ministerstva financí nešlo o zkrácení spotřební daně, šlo o legální daňové úniky založené na nesprávně postavených zákonech.

Policie chtěla překvalifikovat daňové úniky alespoň na podvod, ale nebyl žádný poškozený.⁶¹

Od 1. 8. 1993 byl trestní zákoník novelizován a jako plátce spotřební daně byl označen i ten, kdo použil nezdaněný produkt jako pohonnou hmotu. Slovo „použil“ měl zahrnovat i prodej. Tudíž prodej a následné použití LTO jako paliva mělo znamenat zdanění. Pro ministerstvo financí ovšem „použije“ znamenalo pouze spotřebu, nikoliv prodej. Plátcem tedy měli být řidiči. Tento pokus o řešení daňových úniků však vyzněl naprázdno, nikdy tato úprava nebyla převedena do praxe. Pokusy o překvalifikování zkrácení daně na trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku také nebyly k ničemu. Toto podezření by bylo možné prokázat ve chvíli, kdy by cena topných olejů byla navyšována naráz, nikoliv postupně, přes několik firem, jak se dělo ve skutečnosti. I topné oleje byly předmětem regulace cen, proto by se bývalo dalo stavět na tom, že se při obchodech nedodržovalo ustanovení o přiměřeném zisku.

Na začátku roku 1994 náměstek ministra financí Ing. Jan Klak vydal stanovisko, podle kterého se plátcem daně měla stát osoba, která prodává zboží deklarované jako motorová nafta, tudíž se na něj pohlíží jako na výrobce a je povinen odvádět spotřební daň. V červnu

⁶¹ LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*.

roku 1994 bylo stanovisko potvrzeno i v novele Zákona o spotřebních daních. I přestože se za výrobu motorové nafty mohla považovat taková výroba, která zahrnovala asi 14 podmínek. Od tohoto okamžiku se nejednalo již o legální daňové úniky, ale o zkracování spotřební daně. Poté mohly být vytvořeny speciální týmy na policejním prezidiu s názvem Produkty, další byli i na správách krajů, hospodářských kriminálních okresních ředitelstvích policie. Na tomto případu pracovalo kolem 130 kriminalistů.⁶²

Průběh vyšetřování

V roce 1993 a 1994 byl za pomoci ČD evidován pohyb cisteren s ropnými produkty. Bylo vytvořeno schéma přepravečů a odběratelů LTO, čili byla dokumentována cesta dopravní i fakturační. Tento postup byl nutný k tomu, aby bylo možné evidovat a následně prokázat, zda a kdy byl produkt z cisterny používán a zdaněn jako motorová nafta. Policie musela zkontrolovat kolem 1200 firem a fyzických osob. Byly odebírány vzorky ropných výrobků, posuzovaly se pravosti podpisů na smlouvách a fakturách. V roce 1996 byla ukončena činnost policejního týmu Produkty s výsledkem 133 pachatelů, z toho 121 podezřelých. Obviněných s návrhem na podání obžaloby bylo 84, z toho obviněných s podáním obžaloby 66, 12 obviněných s rozsudkem, ale pouze dvě osoby byly v roce 2001 pravomocně odsouzeny k trestu odnětí svobody za zkrácení DPH. Stíhané osoby byly tvořeny tzv. bílými koňmi, kteří pracovali za úplatu, většinou s padělanými či zcizenými osobními doklady, vystupující pod jinými jmény. Firmy, pod kterými měli pracovat, byly fiktivní nebo se od jejich konání distancovali. Z těchto důvodů byla malá naděje na dodatečné vybrání daně. Oficiální vyčíslená škoda byla 4 734 452 377 Kč. Toto číslo není ovšem zdaleka konečné, nebylo možné jej nikdy zcela přesně vyčíslit, ale odhady skutečných daňových úniků jsou několikanásobně vyšší.⁶³

Akce čisté ruce

Po nástupu ČSSD do vlády byla spuštěna protikorupční akce „Akce čisté ruce“ a následně se prosadilo usnesením vlády vytvořit policejní tým „Daně“, který měl za úkol odhalení chobotnice vztahů, která se rozrůstala kolem kauzy LTO a jí podobným a hlavně

⁶² LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*.

⁶³ Tamtéž.

lidí, kteří stáli v jejím čele. Ing. Pavel Vydrář byl jmenován vedoucím týmu „Daně“ v lednu roku 2000. Z původních šesti kriminalistů do září roku 2001 zbyli pouze dva. Z hlediska kauzy LTO, která byla již v tuto dobu minulostí, vyšetřování zahrnovalo především vyhledávání listinných důkazů v archivech a rozplétání vztahů. Týmu byly házeny klacky pod nohy. Příkladem může být nedosazení vyšetřovatele a nesoučinnost s Úřadem pro vyšetřování pro ČR. Nezanedbatelnou roli v celé kauze má i společnost Chemapol a. s., později Chemapol Group a. s., která je od roku 1997 v konkurzním řízení.⁶⁴

Průběh dovozu LTO

Dne 27. 7. 1993 byla provedena kontrola nákladních listů u produktů, které dovážela firma Renaissance, s. r. o. Na základě šetření bylo zjištěno, že zboží zařazené na nákladových listech odcházelo z Maďarska jako palivo pro vznětové motory, ale ze Slovenska se do České republiky dostaly podle drážní nomenklatury pod číslem 34413 jako paliva z ropy lehká a střední, čili LTO. Zásilky byly vždy směřované do stanice Chabařovice, ale nikdy tam nedojely. Vždy byla podána změna místa určení a tak proběhl „nový prodej“. Cena LTO byla v tu dobu zhruba 3-4 Kč za kilogram, cena za naftu 14-16 Kč za kilogram. Tímto způsobem se ropné produkty rozvážely po celé České republice, na tomto procesu se podílely stovky firem. Největší rybou ovšem byla společnost Chemapol, a. s., která dovážela největší množství produktu deklarovaného jako topné oleje. Osa prodeje byla následující: *dovozce* (ze zhruba 92% Chemapol, a. s.) – *překupníci* (většinou několik stupňů překupníků) – *firma měnící název produktu* – *překupník pohonných hmot pro vznětové motory* – *distributor* – *konečný uživatel*.

Jedna z větví této struktury byla Chemapol, a. s. – Trehol – C. O. S. – Renaissance, s. r. o. – Letex – Ibis – konečný uživatel.⁶⁵

„Administrativní chyby“

⁶⁴ LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*.

⁶⁵ Tamtéž.

Na začátku 17. 8. 1993 se na vedení Chemapolu dostavili celníci. Ovšem byli informováni, že za skutečnost deklarace produktů jako LTO nemohou oni, nýbrž chyba v Celním sazebníku. Tato informace jim byla následně potvrzena a nahlášena Generálnímu ředitelství cel. Změna měla nastat až při vydání nového Celního sazebníku, který nabíl účinnosti 1. 1. 1994. Nastala absurdní situace, kdy z něj byly zcela vypuštěny položky, ze kterých se mělo vycházet ke zdanění nafty. Přítrž daňových úniků měla být novelizace zákona č. 213/1992 Sb., o spotřební dani. Zákon byl nekvalitně zformulován a žádného efektu nebylo dosaženo.⁶⁶

Legislativní opatření

Původní zákon č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních

Předmětem této daně byla podle §19 uhlovodíková paliva a maziva, čímž „*se pro účely tohoto zákona rozumějí automobilové benziny, technické benziny, letecké pohonné hmoty, motorové nafty (s výjimkou bionafty), směsi paliv a maziv používané jako pohonná hmota (s výjimkou směsí s benzinem), ropné destiláty z primární destilace nebo krakování ropné suroviny používané jako pohonná hmota, upravené uhlovodíkové produkty získané jako vedlejší produkt při těžbě zemního plynu nebo ropy a používané jako pohonná hmota, petroleje, automobilové a letecké motorové a převodové oleje, automobilová plastická maziva a zkapalněný a stlačený plyn používaný jako pohonná hmota (s výjimkou bioplynu).*“⁶⁷ Předmětem této úpravy zákona o spotřebních daních nebyly LTO. Tudiž ten, kdo je sem dovážel a nedanil je, byl ze zákona nepostižitelný. Dodanění žádné osoby nebylo možné.

Sazba daně byla pro motorovou naftu 8 250 Kčs/t.⁶⁸ Velice hrubým odhadem (není možné přesně doložit, kolik sem bylo skutečně dovezeno LTO a následně prodáváno jako pohonné hmoty pro vznětové motory) byly daňové úniky před 4 mld. ročně. Při hrubém odhadu inflace v roce 2011 by se jednalo o částku blížíící se 200 mld. Kč. Výpočtu tohoto čísla je vycházeno ze zjištění Policie ČR, podle které rozsah dovozu za roky 1992 – 1994 byl 1,5 mil. tun.

⁶⁶ LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah.*

⁶⁷ Zákon o spotřebních daních. (Zákon č. 213/1992 Sb.).

⁶⁸ Tamtéž.

Novelizace

Novelizace zákona č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, uvalila povinnost dodanění na konečného spotřebitele, což je z hlediska logiky naprosto nesmyslné. Motorista, který nakoupil naftu, daň zaplatil v tržní ceně a podle výkladu této novely měl zaplatit ještě jednou. V praxi se toto řešení neujalo.⁶⁹

Zákonem č. 136/1994 Sb., o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv a maziv a o opatřeních s tím souvisejících, a o změně dalších zákonů vešla v platnost povinnost barvit dovážená paliva a maziva. I v tomto zákoně se našly chyby a bylo možné jej obcházet.⁷⁰

Od 1. 1. 1995 začala platit novela zákona č. 587/1994 Sb., o spotřebních daních, podle které se LTO danilo sazbou 2 200 Kč/t, motorová nafta 8 340 Kč/t. Ani tato úprava nepomohla při řešení daňových úniků. Rozdíl mezi oběma sazbami byl stále markantní.

Až v novelizaci zákona o spotřebních daních v roce 1996 byly LTO zatíženy stejnou sazbou jako motorová nafta a to částkou 8 340 Kč/t.⁷¹

Příklad firma Madokar

Příkladem jednoho kolečka v tomto obrovském mechanismu je možno uvést firmu Madokar spol. s r.o. z Děčína, která na daních připravila státní pokladnu o 167 000 000 Kč, 136 000 000 Kč na spotřebních daních a 31 000 000 na dani z přidané hodnoty. Firma dokonce kontaktovala pracovníka z odboru nepřímých daní ministerstva financí, s dotazem, zda by jim mohla být v budoucnu doměřena daň – nemohla. Skutečně na této akci vydělali asi 1/5. Byli v pořadí několikátým článkem, tudíž kupovali LTO již drah a vzhledem ke konkurenci nebyli schopni ho prodat za takovou částku, kterou by si představovali. Čáru přes rozpočet jim udělalo již zmíněné stanovisko Ing. Jana Klaky, díky kterému byli odsouzeni soudem první instance k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na osm let, odvolací soud tento rozsudek změnil. Vše postupovalo ještě k vrchnímu soudu, který ovšem považoval za nezbytné, aby se zjistilo, kdo takto deklarované LTO poprvé

⁶⁹ Zákon o spotřebních daních. (Zákon č. 587/1992 Sb.).

⁷⁰ Zákon o o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv a maziv. (Zákon č. 136/1994 Sb.).

⁷¹ Zákon o spotřebních daních. (Zákon č. 587/1992 Sb.).

prodal jako motorovou naftu. V takovém případě měl být plátcem daně někdo jiný. I přes tyto nejasnosti byly majitelé firmy Madokar spol. s r. o. Krajským soudem v Ústí nad Labem odsouzeni a to k nepodmíněnému trestu odnětí svobody 5,5 let a měli zaplatit více jak 1 milion korun.⁷² Za zkrácení daní prozatím nebyla vybrána ani koruna. Ministr spravedlnosti Pavel Němec podal stížnost za porušení zákona z důvodu neúplnosti důkazního materiálu. Do vězení představitelé firmy Madokar – Miroslav Dvořák a Jiří Martin měli nastoupit, nicméně Dvořák se snažil vazbě vyhnout tím, že nepřijímal poštu a podle jednoho z policistů se měl ukrývat v nemocnici. Při zatčení jim poté ukazoval právě stížnost ministra spravedlnosti. Poněkud zarážející je, že ji měl již den poté, kdy je ministr odeslal, ale výzvy k nastoupení trestu zůstaly nedoručitelné.

Nejvyšší soud ministrovu stížnost zamítl a stejný konec měla i stížnost Miroslava Dvořáka a Jiřího Martina u Ústavního soudu, který ji označil jako zjevně neopodstatněnou.⁷³

Firma Madokar spol. s r.o. ke dni 2. 1. 2012 je stále aktivním subjektem, jejími vlastní jsou výše zmínění Miroslav Dvořák a Jiří Martin.⁷⁴

Kauza LTO byla jedním z největších případů nedávné historie České republiky a skončilo, nebo spíše pomalu vyšuměla ostudou. Neochota jednání Ministerstva financí ve výkladu zákona byla přinejmenším zarážející. Ve skutečnosti nebyly z dodaných částek vybrány žádné peníze, odsouzené osoby se zodpovídaly z vražd, nikoliv z daňových úniků, kterých se dopouštěly. Žádný z organizátorů nikdy nebyly a nikdy nebudou usvědčeni z daňových úniků.

⁷² LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*.

⁷³ ČTK. *Kauza lehké topné oleje*.

⁷⁴ <http://obchodnirejstrik.cz/madokar-spol-s-r-o-44568223/>

5 Zhodnocení výsledků a doporučení

5.1 Korupce

Korupční jednání v České republice je velice rozšířeným jevem, který je silně vrostlý do politického a ekonomického systému. Toto tvrzení je podporováno i indexem CPI, jehož vyhodnocení vydává každým rokem organizace Transparency International. V průběhu 15 let, kterých se Česká republika účastnila tohoto šetření, došlo od roku 2009 k výraznému zhoršení vnímání korupce a dostala se tak do 3 nejhůře hodnocených států EU.

Postih korupčního jednání je zakotven v platném právním řádu, ale velkým problémem je jeho odhalování. Vzhledem k tomu, že se jedná o činnost, při které jsou uspokojeny obě strany, je malá pravděpodobnost, že jedna či druhá strana korupci oznámí. To se stává pouze v málo případech, protože obě strany by za to byly potrestány. Tuto eventualitu by mohl zvrátit jedině institut spolupracujícího obviněného, který by osobě ohlašující korupční jednání zajistil beztrestnost. Samozřejmě by záleželo, v jaké situaci a fázi šetření by osoba trestnou činnost nahlásila, zda mi napomohla k odhalení korupčního jednání a usvědčení dalších osob. Mohlo by samozřejmě dojít i ke zneužívání tohoto institutu k fiktivním obviněním z důvodu pomsty. Ovšem i přes jisté problémy by toto řešení jistě napomohlo k ukočívání vysoké míry korupčního jednání v České republice. Bylo by upuštěno od trestního stíhání výměnou za cenné informace a tím by mohla být efektivněji potírána korupce.

To, že odhalování korupce je velice obtížná činnost, při které si nikdo nemůže být jistý svou pozicí, dokládá kauza Biolihi. Nastala paradoxní situace, kdy policie měla zdokumentovanou trestnou činnost úplatkářství, ale nakonec byla celá kauza smetena ze stolu. Důvody se proč tak k tomu ve skutečnosti došlo, by byly čistou spekulací. Někteří vyšetřující kriminalisté byli sami vyšetřováni kvůli údajnému zfalšování cestovních dokladů z pracovních cest. Všechna jejich obvinění byla posléze stažena. Dalším problémem z hlediska vyšetřování je spolupráce, či spíše nespolupráce některých útvarů. Spekulativní je i nedostupnost některých informací při vyšetřování, například nemožnost dohledávání

dat od mobilních operátorů, které by jistě pomohly při vyšetřování trestných činů. Nutné je i celkové zefektivnění systému předávání celorepublikových a specializovaných útvarů Policie ČR. V kauze Biolihu hrála svou roli i nepřípustná provokace, která měla být vyvolána vyšetřujícími kriminalisty. I přes nasazení agenta byly obviněné osoby zproštěny veškerých obvinění. Přitom jak průkazněji lze dokázat trestnou činnost, než když bude osoba přímo přistižena při činu.

Otázkou je, zda by vyšší trest a rychlejší soudní proces měli sílu na snížení korupčního jednání. Je zřejmé, že někteří lidé by se vyšší sankce zalekli, ale jsou i tací, které by to vybudilo k dalším úplatkům.

Problémem je i moc úředníků státní správy. Ta je většinou v rukou pár jedinců a není zde většího kontrolního mechanismu. Jde o jejich neschopnost efektivně spravovat veřejné finanční prostředky. Stává se, že zakázky nejsou transparentně schvalovány, mnohdy za velice nevýhodných podmínek. Úředníci by měli pravidelně procházet testy, které by ověřily jejich schopnost vykonávat svůj úřad. Pravomoc by neměla být v rukou jednoho člověka, ale měla by být více rozprostřena tak, aby jeden druhého kontroloval.

V České republice chybí osvěta v boji proti korupčnímu jednání. Sice existují webové stránky ministerstva vnitra, na nichž je uvedena i protikorupční linka, na kterou mohou lidé zavolat a dát podnět na vyšetřování. Ovšem linka není využívána tak, jak by měla. Velká část zaznamenaných hovorů je irelevantních a lidé si často pouze spletou telefonní číslo. Byla by zapotřebí masovější kampaň, která by nejenom na korupci upozornila, ale hlavně by dala návod, jak mají lidé postupovat, když jsou svědky nebo účastníky korupčního jednání.

Novelami některých zákonů jistě započal boj s úplatkářstvím, který by mohl být úspěšnější, než je doposud. Bohužel je ale málo ratifikovaných mezinárodních úmluv, které se snaží eliminovat korupci. Také je nutné se vyvarovat chyb, kterých se dopustila vláda Stanislava Grosse, když byla ochotna akceptovat monopolní postavení společnosti, která by dodávala bioethanol, a to i přes značné výtky ze strany Evropské unie. Monopolní postavení podniků nevyhnutelně vede ke korupci.

5.2 Nelegální práce

Nelegální práce je v České republice masově rozšířena. Tento efekt je dán i vysokou mírou zdanění. Existuje příčinná souvislost s vysokými sazbami daně z příjmu a počtem nelegálně pracujících. Ovšem vliv má pouze zvyšování daní, snižování nemá za přímý důsledek razantní snížení počtu nelegálně pracujících a to protože zaměstnanec není ochoten začít platit daně. To ani v případě jejich vysokého snížení. V době recese národního hospodářství je nutné najít takovou míru zdanění, která nebude vybízet k nelegální práci. Vždy se ale najde někdo, kdo nebude chtít svůj příjem danit, pro koho bude výhodnější zaměstnávat nebo být zaměstnán nelegálně.

Situace v České republice je taková, že nejvíce lidí, kteří pracují nelegálně, je pouze vyučeno, případně se jedná o pracující, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou. Z hlediska věkových skupin se z této činnosti téměř vylučují osoby ve věku 55 až 65 let, jinak jsou v této sféře zastoupeny všechny věkové kategorie. Jedná se většinou o málo kvalifikovaná zaměstnání, která mají nízkou míru ohodnocení. Při vyšší životní úrovni nemají lidé tendenci nelegálně pracovat, protože jejich příjmy jim dovolují si držet svůj standard.

Novela zákona o zaměstnanosti od 1. ledna 2012 postihuje vysokými sankcemi i tzv. švarcsystém, který je značně rozšířený. V tomto případě je výhodná pozice pro quasi-zaměstnance i quasi-zaměstnavatele, kdy je možno optimalizovat daňové zatížení obou subjektů. Osoba, která pracuje pro quasi-zaměstnavatele, nemá zajištěnou sociální ochranu.

K odstranění fenoménu nelegální práce by pomohl napomoci poměr výše zdanění a zvýšení průměrných platů. Lidé mají pocit, že nedostávají dostatečně kvalitní protihodnotu za své daně. Pomoci by také mohly přísnější a častější kontroly úřadů inspekce práce. Což by ovšem nesmělo ovlivnit a zkomplikovat podnikatelské postupy. U každého případu by bylo nutné postupovat individuálně a šetření by mělo probíhat maximálně pečlivě, to se týká hlavně švarcsystému.

Další formou obrany proti nelegální práci by byla kampaň, která by se zaměřila na negativní důsledky práce načerno. Většina pracujících osob bez pracovní smlouvy, či jiné pracovní dohody, si neuvědomuje důsledky svého konání. Nejčastějšími důvody, proč lidé upřednostňují práci načerno je vidina vyššího, někdy i rychlejšího výdělku, nediskriminace etnických skupin, nezohlednění trestního rejstříku. Dalším z důvodů může být i zadlužení zaměstnance. Ten plnou hodnotu mzdy dostane i v případě, že je na jeho majetek vydán exekuční příkaz. Nelegální práce ne v každém případě zaručuje vyšší příjmy, než by dosahovali zaměstnanci v případě oficiálního pracovního poměru. Někteří zaměstnavatelé mohou využívat stavu nutnosti pracovat načerno a snižovat vyplácenou mzdu. Mnohdy se ale stane, že lidé dostanou zaplacenou pouze určitou část, v horším případě jim zaměstnavatel nedá mzdu vůbec. Proti takovému jednání se nelze bránit legálními prostředky. V případě nemoci, či nějaké formy úrazu jim nikdo neuhradí ušlou mzdu, nebudou moci pobírat nemocenskou, odpracované roky se jim nezapočítávají do starobního důchodu. Tyto možné důsledky většinou nejsou domýšleny a lidé tak nevědomě škodí hlavně sobě.

Největší efekt opatření bojujících proti nelegální práci musí být zaměřen hlavně na zaměstnavatele. Jestliže by se potlačila zásadním způsobem nabídka, ruku v ruce by se tím začala řešit situace nelegálně pracujících zaměstnanců. K razantnímu posunu došlo novelou zákona o zaměstnanosti, kdy výrazným způsobem byly navýšeny sankce pro toho, kdo umožní výkon nelegální práce. Legislativní změnu je nutné doplnit výraznou kontrolou zaměstnavatelů a důsledným udělováním pokut. V případě zjištění by mohlo být značně efektivní u firem, které se podílí na veřejných zakázkách zákaz podílet se na jejich udělování.

5.3 Daňové úniky

Daňové úniky se dělí na legální a nelegální. Legální jsou každoročně využívány statisíce daňových subjektů, které používají například odčitatelné položky, odpisy, ztrátu z minulých let, paušál a mnoho dalších. Problémem daňové soustavy České republiky je vysoká komplikovanost. Jde o rozsáhlou soustavu, ve které se laik nemůže orientovat a je velice snadné udělat chybu, která se může stát nelegálním daňovým únikem.

V 90. letech docházelo v České republice k nekontrolovatelným únikům daní, které byly zapříčiněny především děravými zákony, na které nebyl schopen dlouhé roky nikdo adekvátně reagovat. Nastala nemyslitelná situace, kdy se u kauzy LTO po celé 4 roky vědělo o špatně postaveném zákonu o spotřební dani. Stát byl tak mezitím ochuzen o miliardy korun. Laxnost ministerstva financí při výkladu zákona byla zarážející. Důvod, proč se tak dělo, nebyl vysloven nahlas. Faktem ale zůstává, že kdyby byla reakce změny zákonů a celního sazebníku (nikoliv vypuštění všech položek týkajících se motorové nafty a jejího zdanění) mnohem rychlejší a pružnější, nemuselo dojít k miliardovým únikům. Je možné se pouze dohadovat, kolik milionů tun LTO bylo do České republiky dovezeno. Rozsah dovozu v letech 1992 - 1994 podle oficiálních zdrojů byl 1,5 milionu tun, což je nejspíše jen špičkou ledovce.

Daňové úniky jsou ve velkém rozsahu svou povahou velmi nebezpečné pro bezproblémovější fungování národní ekonomiky. Státní kasa přichází o sumy v řádech miliard korun ročně. Boj s touto problematikou se začíná vyplácet. V průběhu let 2009 a 2010 dosáhla Policie ČR výraznějšího posunu v počtu stíhaných osob podezřelých ze zkrácení daní. A daňové kontroly v roce 2010 odhalili daňové úniky v celkové výši 8,2 mld. Kč. Z údajů Ministerstva financí je zřejmé, že daňové kontroly jsou efektivním nástrojem, jak alespoň z části eliminovat úniky. K zabránění dalším únikům by bylo efektivní zvýšit četnost kontrol a být důslednější v restriktivních opatřeních. Daňové subjekty by neměly být vybírány nahodile, ale se zaměřením na společnosti, které v předešlých letech neprošly úspěšně daňovou kontrolou. Z hlediska odvodů DPH je výhodné se zaměřit na větší řetězce, které jsou administrativně i důkazně náročné, avšak snaha kontrolorů by se měla vyplatit.

Únikům by jistě pomohla i reorganizace daňové soustavy, která je velice složitá. Mnohdy může docházet ke zkracování daně z neznalosti či nedbalosti. Administrativně bylo účetnictví poněkud zjednodušeno, nicméně tento aspekt není tak důležitý. Mnohem více problematická je struktura odčitatelných a neodčitatelných položek pro jednotlivé typy společností.

6 Závěr

Boj s šedou ekonomikou mnohdy připomíná boj s větrnými mlýny. Alespoň tak by se dala připodobnit situace kolem tohoto fenoménu v České republice. Tento jev není nikdy dost dobře možné zcela eliminovat z národního hospodářství a podle kauz z uplynulých let ani výrazněji potrestat. Většina z nich zůstala dodnes otevřena nebo byla smetena ze stolu. Původní obvinění byla buď neklasifikována, nebo stíhané osoby byly očištěny. Na počátku 90. let 20. století po transformaci hospodářského systému se soukolí šedé ekonomiky rozjelo na plné obrátky a zastavit jej nedokázal zatím nikdo. Děravé zákony, prázdné kapsy úředníků, policistů, náhlá volnost podnikání měli za následek mnoho korupčních afér a daňových úniků. Je možné pouze odhadovat vzniklé škody za uplynulé roky.

Šedá ekonomika byla, je a bude. Někdy více méně skrytá, jindy opět vyplave na povrch. Ale co se týká například korupčního jednání, s tím je boj obzvláště těžký. Vždy se najdou skupiny osob, které budou uplácet a nezabrání jim v tom sebelépe postavený zákon nebo jakékoliv opatření. Tato chobotnice bude vždy dosahovat až na nejvyšší místa. Prakticky žádná z rozvinutých zemí nedokázala nikdy zakročit proti tomuto fenoménu dostatečně tvrdě. Boj proti korupci je téměř nekonečný a jeho komplexní eliminace nemožná.

Je možné se pokusit boj s šedou ekonomikou s jistými obtížemi pouze regulovat. Avšak aby tato možnost byla uvedena v život, je nutné mít silnou vládu, která se nebude bát razantních kroků, které doposud chybí. Platná právní úprava je postupně rozšiřována, ale v praxi je jen málo případů, které byly dotaženy do zdárného konce, a byli potrestáni opravdoví viníci. Většinou jdou do vězení tzv. bílí koně. Tento stav je nutné změnit, jinak v čele státu nebude stát vláda, ale bude jí samotné vládnout šedá eminence. Dokud se nezmění přístup k lobbismu a prvkům šedé ekonomiky vždy se budou objevovat lidé, kteří budou využívat nedokonalých zákonů či protiprávního jednání tak, aby jim výsledek co nejvíce vyhovoval. Krok vpřed proti těmto jevům musí prvně udělat politici, kteří drží opratě tohoto státu ve svých rukou.

7 Seznam použitých zdrojů

Monografie

DVOŘÁČEK, Jiří. TYLL, Ladislav. *Outsourcing a offshoring podnikatelských činností*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7400-010-2 (BROŽ.).

FASSMANN, Martin. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Sondy, 2007, 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

JEMELKA, Luboš. *Správní řád: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 640 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-807-4001-574.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 332 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3258-9 (BROŽ.).

LORENCOVÁ, Jana. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*. Brno: Jan Krystek, 2006, 455 s. ISBN 80-239-7050-X.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 3285 s. ISBN 9788074001789 (V. 2).

ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, 1375 s. ISBN 80-740-0055-9.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Progress report 2011 enforcement of the OECD anti-bribery convention* [online]. 2011 [cit. 2012-03-02]. ISBN 978-3-935711-76-0. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/2011_TI_ProgressReport_23_05_2011.pdf

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting, 2007, 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1

Internetové odkazy

BEZ KORUPCE. *Střet zájmů*. [online]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/nase-temata/stret-zajmu/> [cit. 2012-03-12].

Dokumenty OSN ke korupci a organizovanému zločinu: Úmluva OSN proti korupci, Protokol proti nezákonné výrobě střelných zbraní, jejich částí a součástí a munice i proti nezákonnému obchodu s nimi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu

organizovanému zločinu. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 67 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-663. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/> [cit. 2012-04-02]

E-INSOLVENCE. *Základní rozdíly mezi starou a novou úpravou insolvence*. [online]. Dostupné z: <http://e-insolvency.cz/novinky/> [cit. 2012-03-12].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/30/ES*. 8. 5. 2003. 2003. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0030:20100401:CS:PDF> [cit. 2012-04-02]

HAŠOVÁ, Tereza. *Švarcsystem v roce 2012.: Čtete detailní pohled právničky*. www.podnikatel.cz [online]. 2007-2012. 5. 3. 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/svarcsystem-v-roce-2012-ctete-detailni-pohled-pravnicky/>

LIDOVÉ NOVINY. *Vražda Mrázka souvisí s kauzou biolíh*. [online]. Praha: Lidové noviny, 1998 [cit. 2012-04-02]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/vrazda-mrazka-souvisi-s-kauzou-biolih-dxt-/ln_domov.asp?c=A060331_153303_ln_domov_bat

MARVANOVÁ, Hana, JANEČEK, Karel. *Veřejné zakázky*. [online]. Dostupné z: <http://www.nfpc.cz/verejne-zakazky3> [cit. 2012-03-22].

Občanskoprávní úmluva o korupci. In: [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/19719/17452

Průvodce BIAC pro boj proti korupci. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.spcr.cz/biac/pruvodce-biac-pro-boj-proti-korupci>

SANDOROVÁ, Radka. INSPEKCE POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Inspekce ukončila akci „MELTA“*. 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/inspekce-ukoncila-akci-melta.aspx> [cit. 2012-03-18].

- SLONKOVÁ, Sabina. *Kauza biolíh: Pravdu zná jen Kubice*. www.aktualne.cz [online]. 2006 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=167256>
- SPURNÝ, Jaroslav. *Biolíh jde k ledu*. Respekt [online]. Praha: R-PRESSE, spol. s r.o, 2007 [cit. 2012-04-02]. ISSN 0862-6545. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-36304570-biolih-jde-k-ledu>
- STRATEGIE VLÁDY V BOJI PROTI KORUPCI NA OBDOBÍ LET 2011 A 2012. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012-pdf.aspx>
- SVATOŠOVÁ, Helena. Mezinárodní protikorupční nástroje. CEVRO [online]. 2007, č. 3 [cit. 2012-04-05]. ISSN 1213-9521. Dostupné z: http://www.cevro.cz/dwn/194201/194925_D_cs_cevro_revue_2007_03.pdf
- Trestně právní úmluva o korupci* In: [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/sb016-09m-pdf.aspx>
- Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo členských států Evropské unie*. In: Úřední věstník C 195. 1997. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41997A0625\(01\):CS:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41997A0625(01):CS:HTML) [cit. 2012-04-02]
- ÚOOZ. *Kubiceho zpráva*. Praha, 2006. Dostupné z: http://www.parlamentnilisty.cz/profily-sprava//user-data/06B091AE/file/24153-Kubiceho_zprava.pdf [cit. 2012-04-02]
- VACULÍK, Radim. *V kauze biolíh soud potvrdil odškodné, může stát dalších 50 miliónů*. Právo [online]. 2011 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/222120-v-kauze-biolih-soud-potvrdil-odskodne-muze-stat-dalsich-50-milionu.html>
- VÝBOR PRO OBRANU A BEZPEČNOST. *Zápis ze 72. mimořádné schůze*. 30. 5. 2006. Praha, 2006. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=3525> [cit. 2012-04-02]

Legislativa

Daňový řád (Zákon č. 280/2004 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=69223> [cit. 2012-01-16].

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=62694> [cit. 2012-01-16].

Občanský zákoník (Zákon č. 40/1964 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=30446> [cit. 2012-01-18].

Obchodní zákoník (Zákon č. 513/1991 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=39560> [cit. 2012-01-18].

Správní řád (Zákon č. 500/2004 Sb.). dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58370> [cit. 2012-01-12].

Trestní zákoník (Zákon č. 40/2009 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=68040> [cit. 2012-01-12].

Zákon o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv a maziv.
(Zákon č. 136/1994 Sb.). Dostupné on-line na

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/sbirka> [cit. 2012-01-16].

Zákon o spotřebních daních. (Zákon č. 213/1992 Sb.). Dostupné on-line na

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-213> [cit. 2012-01-16].

Zákon o spotřebních daních. (Zákon č. 587/1992 Sb.). Dostupné on-line na

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/sbirka>[cit. 2012-01-16].

Zákon o střetu zájmů (Zákon č. 159/2006 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=62488> [cit. 2012-01-17].

Zákon o zaměstnanosti (Zákon č. 435/2004 Sb.). Dostupné on-line na

<http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58235> [cit. 2012-01-16].

Zákoník práce (Zákon č. 262/2006 Sb.). Dostupné on-line na

Dokumenty

ČTK. *Kauza lehké topné oleje*. Praha, 2012. Databáze ČTK.

ČTK. *Kubiceho zpráva*. Praha, 2012. Databáze ČTK.